

სალიტერატურო და საპენსიერო ნახატებიანი ზახთიჯგამოდის ყოველ კვირა დღეს

№ 28

ივნისი 30 1896 წ.

№ 28

შინარსი: კიდევ ზეპირ-სიტყვაობის შესახებ ა. ხ.—სა.—სხვა-და-სხვა ამბავი.—გაჭეუდე? ლექსი ი. გვლოშვილსა.—საუურადლებო ამბები.—უან დარეი ა.—სი.—ინდოეთის ველური კამეჩი.—ივანე გოჯორაშვილის ამბავი, პოემა ვაჟა-ფშაველასი.—კრიტიკული წერილმანები ყარაიისა.—წერადობანი.—ნუშა (დასასრული) ვ. ბარნოვისა.—განცხადებანი.—

მათი უადეგსტოესი იმგერატორებითი უმაღლე-სობათა დიდი მთავრინა მსენია აღმასანდრას ასუ-ლისა და დიდი მთავრის აღმასანდრამ მიხაილის ძის მფარელობათა ქვეშე მყოფი ქუთაისის გუბერ-ნიის ცენტრალური კომიტეტი წყალ-დიდობისაგან და დიდ თოვლობისაგან დაზარალებულთა შემწეობის აღმოსაჩენათ, ამით აცხადებს, რომ ფული და ნიეთები დაზარალებულთა სასარგებლოთ მიიღება კომიტეტის თავმჯდომარის, ქუთაისის გუბერნიის თავად-ანაურო-თა წინამძღოლის თ. ს. გ. წერეთლის სახელობაზე.

ღობის გულ-შემტკიცება, გამართა შეწირულობის მიღება ღარიბ დაზარალებულთა სასარგებლოთ.

შეწირულობა მიიღება ქალაქის გამგეობის დარ-ბაზში, ყოველ დღე შუადღის ორ საათამდის.

(3—1)

კიდევ ზეპირ-სიტყვაობის შესახებ.

(3—3)

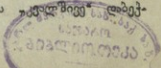
თბილისის ქალაქის თავი

ამით აცხადებს, რომ რადგან ამ წლის ხანგრძ-ლივმა წყალ-დადობამ რიყის და საზოგადოთ ქალა-ქის დაბლობი ადგილების მცხოვრებთ დიდი ზარა-ლი მიაყენა, ასე რომ მრავალი უღარიბესი მცხოვ-რები ქალაქისა სრულიათ ხელ-ცარიელი დარჩა, ამი-ტომ ქალაქის გამგეობამ მიიღო რა სახეში საზოგა-

ამდენიმე წელიწადია, რაც ჩვენ ქურნალ-ვა-ზეთებში იბეჭდება წერილები, რომელნიც თვალწინ გვიყენებენ მრავალ ფეროვან შინა-ნელობას სერო პოეზიისა და გვიწევენ ერის გო-ნებით ნაწარმოების შემოსაკრებლოთ. აი, ახლაც „მოამბის“ მე-V ნომერში წაეციოხე ბ-ნი სინაური-ძის წერილი, რომელიც ენება ამავე საგანს და იგო-ნებს აკაკის მოწოდებას თანხის შესადგენათ, რათა დაენიშნოთ ჯამგირი იმით, ეინც ითაებენ ხალხის ნაწარმოების შეკრებას.

ბ-ნი სინაურიძე იფიწყებს

დღე ჩემს წერილს, სადაც ჩვენ სხვა გზას ვუჩვენებდით და ვაპოვებდით, რომ საგრო ნაწარმოების შემოკლება დავალბებოდა უნდა იქმნას მასწავლებლებზე. ჩემს სიტყვებს ავტორი ახლა იმეორებს, თუმცა ენი გაესხენება, და ამბობს ჩემი აზრითა. სოჯლის ინტელიგენციას მივმართოთ... მე ვამბობ საჯლის მასწავლებლებზე და მღვდლებზე.

ჩვენ დღეათ ვფასებთ საგრო ნაწარმოების შემოკლებას და ვაპოვებთ, მაგრამ ამ საქმეს ისეთ ვაზიადებულ მნიშვნელობას არ ვაძლევთ, როგორც ბანი სინაურიძე. იმას ჰგონია, რომ ჩვენი ხალხის ნაწარმოები ნათეს მთავრად შეცნობაში ივრთ წოდებულ „მითოლოგიურ ეპოქას“. ავტორს ავიწყდება, რომ ამ ბოლო დროს შეიცვალა შეხედულება საგრო პოეზიის წარმოებაზე და იქ, სადაც წინათ მეცნიერნი ეძებდნენ მითოლოგიის ნაწყვეტებს, აღნიჩნდა მწერლობის გავლენით შექმნილი შეხედულება. არ ვეთანხმებით ავტორს იმაშია, ვითომც ჩვენი ხალხის ზებირ-სიტყვაობა სრულებით უცნობი, „terra incognita“ არის. მოიგონეთ, ბატონებო, რამდენი ძვირფასი არაკები, ლექსები, ლეგენდები აღიბეჭდნენ ჩვენ ჟურნალ-გაზეთებში და ცალკე წიგნათ: სენათრა ზღაპრები თავისუფალი სენათ მიერ შეკრებილნი, აღნიშნულის არაკები, ფშაური ლექსები და ხინანაშვილისა, მერჯული არაკები ცავარდის ეტიუდებში, ხეცურების ლექსები ნ. ურბნელისა, ღონღაძის, ბაჩანას და სხვათა მიერ ჩაწერილნი არაკები და ლექსები, ეთნოგრაფიული წერილები თავისუფალი სენათ, ნ. ურბნელისა, და ხინანაშვილისა, ევა-ვშაველასი, რაფ. ერისთვის საჯურადღებო გამოკვლევანი აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს მცხოვრებთა შესახებ, ძვირფასი შემუშავებული და შუამუშავებული მასალა, აღებედილი ოც წიგნში „Объединенный Школьный Кавказ. Округа“, პირველ წიგნიდან აქამდის კავსიის გეოგრაფიული განყოფილების „Известия“ ში და „Вашеши“-ში, Этнографическое Обозрение ში, წერილები ბერძენოვის და ბაქრაძისა „Кавказ“-ში, სხვა-და სხვა პირთა ნაწერები „Нов. Обозрение“-ში, „Материалы для изучения крестьянского быта“ და სხვა-და სხვა და ვარწმუნებთ, რომ საქმარისი შეუკა შეკვეთ ავტორის მიერ აღიარებულ „terra incognita“-ში. მისგანვე სათაყვანებელიც. მიღლები ერთ თავის წერილში ამბობს, რომ არც ერთი მხარე რუსეთის ამპერიისა იმე კარგათ არ არის ამ ბოლო დროს შესწავლილი, როგორც კავსიათა. მართლაც ამბობს. არავის შეუძლია ბანი სინაურიძესთან ერთათ მიწასთან ვაასკროს შემოსხნებულ პირთა ნაწერები და თამამათ თქვას: არ არსებობს, თხოვრებმა, რომელიც ქართველის კალამს ეკუთვნოდეს და შიგ აწე-

რილი იყოს ჩვენი წარსული, აწმყო, ჩვენი ზნე-ჩვეულებანი და სხვა. ასეთი აზრი შემედარად და შეს მართლოც არის ერთ და იმავე დროს. ჩანს ავტორის თვალში აუხევეია და არ წაუკითხავს ქართულით რუსულათ ის წერილები, რომელნიც სენათდისონათ დაფასებულნი არიან საქართველოშიც და რუსეთშია.

არც ვაზიადებთ ვარცა რომლისავე საგნის მნიშვნელობისა და არც დამტყობა, რა საქმარია შევიყვანათ ჩვენი საზოგადოება შეცდომაში და ეთქვით ბანი სინაურიძესა, რომ ვითომც ტელიორს გამოეთქვას აღნიშნულის ზღაპრების ინგლისურათ გადათარგმნის გამო, რომ ჩვენ ზღაპრებში „სულ სხვა შეხედულება, სხვა მისწრაფება და სულის მოძრაობა იხატება.“ ტელიორს არ უთქვამს ეს სიტყვები და არც იტყოდა, რადგანაც გამოჩენილმა ფოლკლორისტმა კარგათ იცის, რომ ყოველი ერის ნაწარმოებს, როგორც პირვანდელი პსინოლოგიური მოძრაობის ნაყოფს, ეტყობა ერთ-ფერობა და ერთსულობა. არ უთქვამს ავტორევე მეორე გამოჩენილ სწავლულს, ელიზე რეკოლუს, რომ ქართველნი ჰაზნი იმდენათ მხეცი არიან, რომ საქონელს ცოცხლათ ატყავენბო. სხვისი ზრის მოყვანა ფთბილათ უნდა წარმოებდეს და იმავე სახით, როცარც ნათქვამია... შემედართ არის ავტორევე. მიღლები აზრი, რომ ვითომ „შემდგეჟის ზებირ-სიტყვაობანი სამხრეთ რუსეთისა სულ კავსიისადაწ არიან შესულნი და მერე თავისებურათ ვადკეთებულნი“. არავის უმტყობია და ვერც დაამტყობენ, როგორც ბანი სინაურიძეს ჰგონია, რომ იყო დრო, როცა ქართველები კოლხებთ იწოდებოდენ. აღარ ვაგაგრძელებ ავტორის შემედარ აზრების მოყვანას. ჩვენ მხოლოთ გვაკვირვებს, რისთვის დაქირდა ამდენი არეულ-დარეულ მისაზრებით გატენა პატარა წერილისა და უმნიშვნელო მითითებით „Исторія-ზე Рождественскаго дна среднихъ учебныхъ заведений“ სლავიანების მოღვაწეთა მოსაგონებლათ. დამბოვისკს, კარაჯის და სხვებს ყველა მოსწავლე იცნობს ილიავისკის სახელმძღვანელოდანაც. გაუზიადებლათაც ჩვენ საზოგადოებაში ტრიალებს აზრი ერის ნაწარმოების შეკრების შესახებ და „კვალის“ რედქქია მომავალი ნომრიდან უკვე შეუდგება პროგრამის ბეჭდვას სახელმძღვანელოთ ამ პირთა, ვინც მოისურვებს ამ საქმეს ხელი მოჰკიდოს.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

მ თვის 25-ს შესრულდა ასი წელი იმპერატორი ნიკოლოზ I დაბადების დღიდან. საყდრებში გადახდილი იქნა პანაშვილები. ყოველ ერის მოსავალზე, ჯვართან, თავდა-ზანაულობაში გადაიხდა პანაშვილი. საქალბეო ინსტიტუტ-რომელსაც ამიერიდან ნიკოლოზის სახელი და-სწავლა, დაარსდა ერთი სახელმწიფო სტინენდია.

* *

მომავალი სექტემბრიდან მესამე კლასიკურ გიმნაზი სწავლის ფასი წ მანეთის მაგიერ 70 მან. იქნება.

* *

ჩვენ აუცილებელ საჭიროთ მივიჩნია, რომ მკითხველს ვუწყოთ სათავად-ზნაურო ბანკის მართების განცხადება, რომელიც იყო დაბეჭდილი „საქალბეო“ში, რადგან უსაუოთ ამ ბანკის მსესხებელნი ქართველებიც იქნებიან: პირველ კათათვიდან მკითხველს გამოერთმევთ $\frac{3}{4}\%$ იმ ერთი $\frac{1}{100}$ -ის ნაკლებად, რომელსაც აქამდის იხდიდენ ბანკის მოსამსახურებელნი. შესაწავნავით წესდების 28 § ძალით.

* *

სათავად-მართებელ-ს თანამემწე გრაფ ტატიშჩინმა და თვის მამულში ორი თვის ვადით; გამო თანამდებობას დღიდან აასრულებს კორნეილი თ. ი. გ. ამილახვარი.

* *

სათავად-ზნაურო ბანკის ზედამხედველმა კომისიამ გადაწყვიტა მიეცეს 400 მან. გორის ანასტასიას საქალბეო სკოლას, 600 მან. თელავის წმ. ნინოს სასწავლებელს და 1000 მან. წყალ-დიდობის და სოფლისაგან დაზარალებულთა დასახმარებლათ.

* *

საბანკო სერობიანცის არჩევანზე გუბერნატორს მიართვის ხელოსნებმა და თხოვედენ არჩევანზე გაუქმებას. საჩივარში სხვათა შორის ნათქვამია, რომ სერობიანცმა წერა-კითხვა არ იცისო, მაგრამ დასაჯდა სახელოსნო წესდება ამას ითხოვსო. გუბერნატორის განკარგულებით სერობიანცო გამოაგონდა და აღმოჩნდა, რომ წერა-კითხვა ცოდნია ქარ-

თულ, რუსულ და სომხურ ენაზე. თუ ამის მეტად სახუთი არა ჰქონდა საჩივარს, რასაკიერელია, არჩევანს დაამტკიცებენ.

* *

„კავკასიის სამეურნეო განვითარების“ კორესპონდენტი ქუთაისის მახრიდან იწერება, რომ მეურნეობის მხრივ ქუთაისის გუბერნიაში ამისთანა ცუდი წესი არ არსებობს; მეურნეობის ყველა დარგი წელს მეტათ დაზარალებულია. არც აბრეშუმის წარმოებას გაუღიმა წლევანდელმა წელიწადმა. კორესპონდენტი აღნიშნავს, რომ წელს ერთობ იმერეთში გატაცებით ეყიდებოდენ აბრეშუმის მოყვანას; გასაღებულა სულ 31 ფუტი თესლო სხვა-და-სხვა ფორმებისა. სასარგებლოა მფრმისისათვის ეკოდეთ, რომ არ გამომდგარა შემდეგი ფორმების თესლო: პსალტიდისა, ნიკოლაიდისა, მესატურაანცისა, ტუპიანცისა, კუზუნის და სხვ. ყველაზე უკეთესი გამომდგარა თესლი ქანი სუკაიარეისა და თავად ჩოლოყაშვილისა. მაგრამ საზოგადოთ აბრეშუმის საქმეს წელს ხელს უშლიდა, როგორც ატმანფერული მოკლენი, ისე თვით საქმის წყვეანის უკოდინარობა. ამიტომ კორესპონდენტი ერთობ სიამოვნებით მოიხსენიებს, რომ ამ წამათ უკანასკნელ გარემოებას ცოტ-ცოტათი ბოლო ეღება მით, რომ ადგილობრივი ინტელიგენტები ეყიდებიან აბრეშუმის მოყვანას. ამ მხრით ყველაზე უფრო ყურადღების ღირსნი არიან თ. ნ. ბ. ჩხეიძე სოფ. დიდჯინიაში, თავ. წულუკიძეები ხონში და თავად მაკუტაძენი (დემიტრი და ალექსანდრე) სოფ. ნიკოლოზში. მეტია აქ იმაზე ლაპარაკი, რომ ამ მხრივ, ყველაზე უფრო სასარგებლო სამსახურს გაუწევენ საზოგადოებას ამხანაგობები ხონისა და გურიისა.

* *

1894 წელს პირველ იანვარს ქუთაისის გუბერნიაში ითვლებოდა სულ 922,791 მცხოვრები, იმათგან: 490,299 კაცი და 432,492 ქალი. წლის განმავლობაში დაბადებულა 15,345 ვაჟი და 14,264 ქალი, სულ—29,609, და მომკვდარა 16 726 სული. ამნაირათ, წლის განმავლობაში მიემატა 12,883 სული, რაც მცხოვრებთა საერთო რიცხვთან შედარებით შეადგენს 1,39%. ქორწილი მოხდა 8,719. მუღმივი მცხოვრებნი ასე განიყოფებიან: იმერლები 413,805, გურულები 76,065, აჭარელები 59,495, მეგრელები 214,499, აფხაზნი 29,792, ოსმალები 28,364, სამურზაყანელები 29,610, რუსები 4,781, ბერძენი

6,603, ოსები 3,595, სომხები 16,349, ურიები 7,072 და სხვა ქართველები 12, 979.

* *

ამ თვის 26 თბილისის პალატამ გავარჩია ცნობილი საქმე დიმიტრი ქავთაძის ნაანდერძი 400,000 მან. შესახებ, რომლის სარგებელი უნდა მოხზარებოდა კერძოთ ქავთაძისათვის გვარის ყმაწვილების აღზრდას და საზოგადოთ განათლების საქმეს. სულს, ქავთაძის ვეტილი ამტკიცებდა, რომ ანდერძის დამწერი შერყეული იყო და ამისათვის ანდერძი შესაწყურებელი არ არისო. მაგრამ სამოსწავლო ოლქის მხრუნველის ვეტილი ამის წინააღმდეგს ამტკიცებდა და პალატამაც საჩივარზე უარი უთხრა თ. ს. ქავთაძის.

* *

ქალაქ მოსკოვში იხსნება საინჟინერო სასწავლებელი ინჟინერპრაქტიკების მოსამზადებლათ. სწავლა გაგრძელდება სამ წელს და შემდეგ სწავლის დამთავრებისა ორი წლის საელაღმებლო პრაქტიკა დაინიშნული. საინჟინერო სასწავლებლის სტუდენტებათ მიიღებიან საშუალო სასწავლებლებში კურსის დამთავრებულნი, რომლებიც ამასთანავე შესამოწმებლათ გამოცდილი იქნებიან. პანსიონერებისათვის გადასახადი 400 მანეთია, გარედან მოსიარულეთათვის, რომლებმაც მახლობელ ნათესავეებთან უნდა იცხოვრონ, — 100 მანეთი. ეინც საინჟინერო სასწავლებელში სწავლას დაამთავრებს, მიიღებს დიპლომს ინჟინერ - მაშინველის წოდებით.

გ ა ვ ჩ უ მ დ ე ? !

აგწუშდებ?! თითქოს ხელთა მქონდეს მე ჩემი გული, განა თქვენ ძალგიძთ დაამშვიდოთ ზღვა აღგზნებული?!
გული,

მე დროს შეილი ვარ, მან გამზარდა თვის მართლმადიდებელი მკერდზე და ახლა თითებს ვათამაშებ მისსავ სიმეზზე. მე დროს შეილი ვარ, გამიტარა მან გულს ისარი და ისარითვე პასუს აძლევს მას ჩემი ქნარი. მე დროს შეილი ვარ, მან მაწოვა შხამი სამსალა და აღესებული აწ ფილა ვადმოიკალა. მე დროს შეილი ვარ, მაგრამ უჩრჩი ჩემი მშობლისა,

დადგომო მე მასში, რაც ღირსა კრულდა — გმობის! გაწუშდებ?! თითქოს ხელთა მქონდეს მე ჩემი გული, განა თქვენ ძალგიძთ დაამშვიდოთ ზღვა აღგზნებული?
ო. კვლამეძღა.

საყურადღებო ამბები.

მ აგერაღო. ნათქვამია: „უბედურ კაცს მალმართში მოეწყევლა“, ამისი არ იყოს, წყევლი ვანდელი წელიწადი საზოგადოთ მთელი მგერგლოს მკვიდრთათვის დიდ ხანს დაუეწყვიათ მოსაგონებელი იქნება. შარშან შემოდგომაზე და წელს ზამთარში რაც მოხდა, ის საქმათ იცის მკითხველმა. სხვა და-სხვა სტიქიურმა მოვლენამ უმეტესობას თითქმის ყოველგვარი საჩირო-საბადებელი გამოაქვალა; ამიტომ ხალხს მხოლოთ წლებიანდელი მისლის იმედი-ლა დარჩენოდა, მაგრამ აგერ იფანტა გადის და ჩვენსკენ ჯერ ხენა-თესვა კიდევ არ მოეცებოდა. ზოგი ახლა თესავს ხელ-მეორეთ ქინახულ რადან მისში ვაი-ვაგლობით დათეილი ყანები მინარებმა წალკა, კვლავ ამ დროს ჩვენსკენ შევერი მობიზინე ჯგეფილი ყოფილა, რაც დათესა ეგრაფერი იმედს იძლევა. წელს საზოგადოთ ვახსიზაბელას, ერთობ თხლათ ასხია და არც ამისი დი აქეთ, რომ შერჩეს, მით უმეტეს, რომ სამეურნეო გამანადგურებელი აღმოსავლეთის ღონიერი ქაშაში აქეთ. არც სხვა მხრივ არის წელს სამეურნეო უზრუნველ-ყოფილი: სხვა-და-სხვა ავთამყოფობათობ სული და გული შეუხუთა უამისოთა ცუდკეზულ მდბიო ხალხს. ექიმის მოწყვეცა სიმამო შეუძლებელია. ერთობ ხშირია ყუბუღი „დიდი ბატონები“, რომლის წინ მდბიო ხი მუხლ-მოღრეკილი დიდი თაყვანისცემით ცულობს ავთამყოფის განკურნებისათვის.

ტრ. კვლადარმეძღა

* *

სოფ. მოხსისი (გორის მაზრა). 12 ივნისს მამწუშარო ამავეს დავესწარი და არ შემიძინა არ გაუზიარო მკითხველ საზოგადოებას. 11 ივნისის თბილისიდან გავიარე სოფელში, სადაც ვამწესებოდა ჩემი ნაცნობი ახალმღეფი მ. ბენიამენი. ამ დღეს მღელის სენახე რამდენიმე მოსწავლე ზაქში, ქალღმერთ ლეხსაც ასწავლის მ. ბენიამენი უსასყიდლოთ.

ში არ ყოფილა სკოლისთვის არავითარი მოწყობილობა. იდგა მხოლოდ ერთი სასაბუღალტრო მაგიდა, რომელზედაც წერდნენ ბავშვები რიგ-რიგობით; მაგრამ ამ ნაკულულებანებას ვერ დაუბრკოლებია სწავლის საქმე; ბავშვები შევინებოთ წერდნენ და კითხულობდნენ.

მოდებდავინავე ვაფიქვებ, რომ სოფელს სკოლა არ აქვს და არც სურთ რომ დაარსონ, თუმცა ეს სოფელი გორას მაზრაში უმდიდრეს სოფლათ ითვლება, სოფლის გარშემო სახნავ-სათესი ადგილები სოფლის საკუთრებას შეადგენს და არა საბატონოს, როგორც ეს სხვა სოფლებშია. უკანასკნელ ვლენს ორი უფლი ხარკამეჩი ჰყავს, ისე კიდევ ძროხა, ცხენი, ღორი, ცხვარი და სხვა. ათასი და ორი ათასი ნაღდი ფულის მქონე გლეხები ბევრია, მაგრამ უმეტეს ნაწილს სკოლა არ სურს.

მოდებდნენ მითხრა, სოფელი მემუქრება, დრამას არ მოეცემთ და „დაოსებს“ ვაგვიზაინთ მთავრებასთან თუ ყმაწვილების სწავლაზე ხელს არ აიღებდა და სხვა. აგრეთვე მიახლო ველოდებოდა სოფლის ამბავი, მაგრამ მე მეთათღოც ვერ დავეჯერებო. პოქრობდი, ჩემთან თავის მოწონება სურს და იმეტომ ლაპარაკობს ასე-მეთქი. მე სწორეთ არ მეგონა ამისთანა სწავლის წინააღმდეგი კუთხე თუ იყო საქართველოში, მაგრამ მეორე დღის სცენამ დამიბტკცა; რომ მე თურმე ურწმუნო თამა ვიყავი და ტყუილათ არ ეუჯერებდი. აი, ეს სცენა:

12 იენის დილით რვა საათზე აქა-იქ იწყეს შეკრება სოფლებშია (ეს დღე წვიმიანი დღე იყო). ცოტა ხანს შემდეგ მოგროვდნენ მღვდლის სახლთან, მღვდელი გამოვიდა ოთახიდან და მივსალამა ჩემულმზრებით, იმათაც მაგიერი სალამი მისცეს.

— რაზე შეკრებილობართ, რა ამბავია, დეკითხა მღვდელი ხალხს? ამ კითხვაზე წამოდგნენ წინ რამდენიმე კაცი და მოახსენეს:

— მამო, სისხლი ყელში მოგვადგა, მეტი მოთმენა არ შეგვიძლია და წუ დაგვლუპავ!..

— სისხლი ყელში რისთვის მოგვადგათ, რის მეტი მოთმენა არ შეგვიძლია? თქვით, რაშია საქმე? ამ კითხვებზე ერთმა, რომელიც უფრო წინ იდგა, მიუპო:

— აი, ამ საათში შენს ოთახში არიან ბავშვები და სწავლობდნენ; მათი რიცხვი დღითი-დღე მატულობს, ჩვენ არ გეინდოდა უწრადლება მიგვეტკცა, მაგრამ შენი სახლი ღამის სკოლათ გარდიქცეს და ჩვენ ამისი გემონია.

რამდენი ეცადა მღვდელი დაერწმუნებია, რომ აქ საშიშრო არაფერია და ის არავის არ შეაწყუბებს, მხოლოდ მსურველებს ასწავლის და იმათაც უსასყიდლოთ და არც სკოლის სახელით, მაგ-

რამ ეერას განდა. ხალხი მაინც თავისას გაიძახობდა; არ შეგვიძლია, მაგის ნებას ვერ მოგვცემთ; ჩვენ შეცკრავთ სოფელს, მაკათ საქონელს ჩვენ ნახირში არ ვაფურევეთ, ღორებს დაფუცვავთ, არ ვიმეზობლებთ და ბავშვებსაც ვაგლახავთ, ეინც აქ მოინდომებს წამოსვლასო და სხვა.

მღვდელი და ხალხი რომ ამ ლაპარაკში იყვნენ, ამ დროს მეორე სცენა ყმაწვილების ოთახში ხდებოდა. ბავშვებმა რომ ხალხი დაინახეს, მაშინვე მიხედნენ, რაშია ციკა საქმე და ძლიერ შეშინდნენ. როცა გაიკონეს, რომ ბავშვებს ვაგლახავთო გული ვაუსკდათ და ტირილი მოართეს. მიხურეს ოთახის კარები, აიღეს წიკნები და მოლოპარაკეს, თუ ოთახში შემოგვიციენდნენ დაფუცვებიდან ვაგლახავთო... კარგა ხნის ლაპარაკს შემდეგ ხალხი დაიშალა იმ განზრახვით, რომ კვირას შეიკრიბონ მთელი სოფელი და ეს სკოლა მოსაონ. როცა ხალხი დაიშალა ბავშვებს იმედი მიუცათ, სიხარულით არ იცოდნენ რა ექნათ.

— ღორები სულ დაკლან თუ უნდათ, ჩვენ არ შეშინდებივით, ან რა უნდათ ჩვენთან? ჩვენ სწავლა გეინდა და მათ ხომ არას ვართვეთო.

როგორ მოგწონს, მკითხველო, ეს ამბავი? თქვენი კი არ ეცი და ჩემთვის ეს საშუაბრო ამბავია. ჩემის აზრით, საეაღდებულო სწავლის შემოღება აქ არის საქირო. დასასრულ ვუსურვებ მ. ბენიამენს სულით არ დაკემელიყოს და ამ საქმეს ღირსეულით გაძლოლოდეს.

სტუბოში.

სოფ. სიდასთავი (გურია). დიდი ხანი არ იქნება მას აქეთ, რაც ხილისთავი პირველ სოფლათ ითვლებოდა მთელ გურიაში ზახვის შემდეგ. ახლა კი იმ მდგომარეობას მიახწია, რომ მგონი ჩქარა უკანასკნელია განდეს. მკითხველი უთუათ იკითხავს, თუ რა არის მიზეზი ასეთი ცვლილებისა. მეც მოგახსენებ. დღემდის აქ არსებობდა სამი სასწავლებელი: ერთი ორ კლასიანი სამინისტრო და ოროც სამრეველო. ერთმა ამ უკანასკნელთაგანმა კარგა ხანია რაც თქვენი კირი წაიღო, ხოლო მეორეს ყოფნას არ ყოფნა ჯობია. არც მამასახლისზე ვიტყვი რასმეს. ბიბლიოთეკა რალა მღვობარეობაშია, ვნებათთ ვაიგომთ? წელიწადზე მეტია რაც ხმა გისმია, რომ ბიბლიოთეკა ბიბლიოთეკა განსწესო. პირველათ ცოტა არ იყოს მეუცხოვა, როცა ჭურნალ-ვახუთები დუქანში დაინახენ დაწყობილი, მაგრამ გულში ვაფიქვებ, დღეს ასე იყოს და ხეალ თუ ზეგ უკეთესათ მოაწყობენ მეთქი. მეორე კვირაში კიდევ ვახუთით ამ-

ბის გასაგებობა. ბიბლიოთეკარს ევითხებები: რა იქნენ ჟურნალ-გაზეთები მეთქი. იმან მითხრა: ამა და ამ კაცმა წაილოყო. მესამეთ კიდევ მოვიკითხე და გავიგე, რომ „იმ კაცს“ ჟურნალ-გაზეთები არ დაუბრუნებიაო. რაღა უნდა მექნა, ავდეკი და წავედი, იმ კაცთან“, მაგრამ ის კაცი შინ არ იყო; მისმა შინაურებმა მიიხიზეს, რომ გაზეთები სხვამ წაილოყო. მას შემდეგ ჟურს ეუფლებდები, მაგრამ აქ უღის მეტი კარგი ამბავი არა ისმის რა საკვირველი კია, ღმერთმანი! რათ უნდა იყოს ასე უჟურადღებოთ მიგდებულ ბიბლიოთეკარს საქმე? იმას ვერაუთნ იტყვის, რომ სიღარბე გვიშლის ხელსო; მაშ რიღას მიზეზია! ყველაზე უწინ აქ დაიწყო ლაპარაკი ბიბლიოთეკარს საქარობაზე და ახლს აღმოჩნდა, რომ ყველაზე ბოლოსაც ვერ განხორციელდა დიდი ხნის დაწყებული საქმე.

ო. ლ.

* *

ახალ-სენაკი. მთისის უკანასკნელ რიცხვებში ახალ-სენაკში დაიწვა თერთმეტი ქეთიკარის დღეანი. რამდენიმე ამ შენობათგანი, როგორც ამბობენ დაზღვეული ყოფილა. ვისაც დაზღვეული არ იყო, იმის პატრონის მწარე ქეთიანი და ტრემლები ქვასაც კი აატრებდა. ზოგიერთებს დღეების საქონლიდან სულ არა დარჩენიათ-რა. ცეცხლი გაჩენილიყო შუა ღამის ორ საათზე, როცა მთელ ქალაქს ეძინა. ცეცხლის გაჩენა თუმცა მალე შეიტყვეს, მაგრამ ეინ რას უშველიდა, ცეცხლის საქრობმა იარაღ-ზე (რომელიც, ვგონებ, ადამის დროისა) ვერაფერი უშველია ქალაქს. ამ გვარი მოვლენა ახალ-სენაკში ძალიან ხშირია და ვერ გავიგვია, რატომ ამ გარემოებას ყურადღებას არ აქცევენ. ცეცხლის საქრობი მანქანა ზოგიერთ სოფლებს შეუძენიათ და ნუ თუ ახალ-სენაკისათვის სირცხვილი არ არის იმის უკონლობა?..

12 ივნისს, აქ ერთი სამწუხარო ამბავი მოხდა. ევ. გაგუას ცოლი რევოლვერით მკვდარი იპოვნეს. ამ სამწუხარო მოვლენის მიზეზი ჯერ ნამდვილი არა-ეინ იცის. ქმარი დატყვევებულია და გამოძიება წარმოებს...

ტრ. კალანდარიშვილი.

* *

სად. ნატანკაი. 14—15 წლის წინეთ უღაბური და მიუღვამოლი ტყე ყოფილა აქ, რომელიც იმ დროს მკვლებისა და გარეული ღორების ბუნავათ ითვლებოდა. ახლა ამ 14 წლის განმავლობაში გვიკაფა ეს გაუვალი ტყე გაშენდა სადგური და მხეცთა ბუნავების ნაკლოთ ადამიანთა სადგომები და

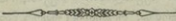
გაეკრო სახლები გაშენდა. მაგრამ, სამწუხაროა, მინათი ცხოვრება ჯერ კიდევ ვერ მოგვიხერხებია. ამდენი ხნის განმავლობაში ჯერ არაის ახსოვს, რომ აქედან ეინმე საზოგადო დაწესებულებას ან საქმელ-მოქმედო რასმეს შეწყობდეს.

ნიეთიერთა, შედარებით სხვა ასე პატარა სადგურთან ჩვენი ნატანკები თუ წინ არა დგას, დიდათ მიინც არ ჩამორჩება, მაგრამ სამარცხენო ეს არის, რომ ჩვენი საკუთარი კუპის დაქმავიფილება სრულიათ ჩვენი მოვალეობის დაქმავიფილებათ მიეგბენია და ეს ხომ გონებისა და ზნეობის დაცემას ნიშნავს!.. დღესაც, როცა თითქმის მთელი ქვეყნის ურადლებმა მიიქცია შარშანდელ წყალ დიდობისა და წრევეანდელი სასტიკი ზამთრისაგან დაზარალებულმა სოფლებმა, ჩვენ ამასაც გულ-ცივიობით შევეუბრებთ... ჩაუგდებით ღვინის მსას, ან ქალაქის და ნარღის თამაშს და მთელ დღეს და ხან ღამესაც ასე ვატარებთ. ეს ხომ პირველი საქმეა ჩვენი თვის და ამისთვის არც გვჭერს ხუთი და ათი მანეთი და ხშირათ მეტიც.

საყვედურის ღირსათ მიმართა აგრეთვე ის პირებიც, რომელთაც შეძლება საკმაოთ ნებას აძლევს და არც ერთ ქართულ ჟურნალსა და გაზეთს არ იწერენ, ერთმა გასულ წელს გამოიქურა, მაგრამ წელს ისევ მიანება თავი. რომ ჰკითხოთ, სიბრძნევი ათისო, გიპასუხებთ, მოსამახუბრე კაცისთვის რუსული გაზეთი არის საქრობო; მაგრამ ეს არც რუსულს იწერ და აღარც ქართულს...

მართალია, ჩვენშიაც სიღარბე არის ჯერ წარსული წლის მოუსავლობისა და მერე სიმინდის ფასის ასე დეარდნის გამო (სიმინდი შარშან ამ დროს 60 კაპ, ფასობდა, ახლა კი 35 კაპ. ძლიეს ყიდულობენ), მაგრამ რაც უნდა იყოს, იმ დაზარალებულებთან შედარებით, რომლებმაც ნახევარი და ზოგამ მთელი საცხოვრებელი დაქარგეს, მიინც შეძლებულეთ ვართ და ვალთათ გვადგეს შეძლების დაგვა რათ ხელი გავუწოდოთ საშველოთ.

ჯაჭუძე

ყ ა ნ დ ა რ კ ი .

(ქეშეგეა *)

ან დარკი დაიბადა 1412 წ. შამხანის მახრის დომარემის სოფელში, უბრალო გლეხის ოჯახში. მისი დედ-მამა ღვთის მოსაყი ხალხი იყო და სოფელში პატრიარქსა და კარგი სახე

*) ის. „ქებლი“ № 27.

ლი ქჷონდათ დამსახურებული. ჟანას გარდა მათ ჰყავდათ ოთხი სხვა შვილი. თითონ ჟანა ჩუმი და წყნარი ხასიათის ქალი იყო, მორწმუნე და მშრომელი. მისა ღელა ისზაო ლეთის მოყვარებაში ზრდიდა თავის ქალს.

ყმაწვილობაში ჟან დარკს ბევრი რამ ხალხური ზღაპრები გაეგვანა. ჟან დარკს უყვარდა მახლობელ ტყეში თამაშობა, სადაც იგი ცხეარს აძოვებდა ხოლმე. არის გადმოცემა: ვითომ იმ ტყეში მოაუხსუხებდა შენიღბი წყარო და იღვა დიდი წიფელი, რომელსაც ხალხი „ფერეობის ხეს“ უწოდებდა. ამ ხის ტოტებში ბუდობდენ ფერეობი და მხიარულობდენ, მაგრამ მას შემდეგ რაც საფრანგეთს უბედურება ეწეა და ინგლისელები შემოვიდნენ, ფერეობამაც შეწყვიტეს მხიარული ცეკვა-გალობა და მხოლოდ მათი მოთქმა და ოხერა-ლა ისმოდა.

სხვა ამაგიც იყო ხალხში დარჩენილი: ვითომ ერთ გრძნულ ქალს, სახელათ მერლინს, ეწინაწარმეტყველებინოს: საფრანგეთი ქალისაგან დაიღუბება, მაგრამ ქალწული დაიხსნის.

შეწუხებულნი ხალხი ასეთ უცნაურ გადმოცემებში ეძებდა ნუგეშს. ჟანა პატარაობიდანვე ხედავდა თავისი ხალხის უბედურებას, პატარაობიდანვე ესმოდა ასეთი არა ჩვეულებრივი ზღაპარ-გადმოცემები და მისმა ფანტაზიამაც შესაფერი მიმართულება მიიღო. ბოლოს იგი იქამდის მივიდა, რომ ჩვენებებიც კი მოეცლია.

ერთხელ ჟან დარკი მარიაშობის მარხვაში დამარხვის ეკლესიის მახლობლათ იღვა; უცბათ რაღაც ჩვენება განსხიდა და ამ დროს ხმაც მოესმა: „ჟანა, იყავი მუდამ კეთილი ქალი და გიყვარდეს ეკლესიაში სიარული“. ჟანას შეეშინდა ამ ჩვენებისა, მაგრამ ხმა მაინც უფრო ცხადათ უმოკრებდა ერთსა-და იმას. ბოლოს მის თვალებს გამოეხატა ნათლით მოსილი ქაბუტი, რომელსაც ნათლის ფრთები ესხა. როცა ჟან დარკი გამოერკვა ჩვენებისაგან და გონზე მოვიდა, მტკიცეთ დარწმუნა თავისი თავი, რომ მას ნამდვილათ გაბრიელ მთავარ-ანგელოზი გამოეცხადა.

უცხოელთა ბატონობა მეტათ შესაწუხებელი იყო მით უმეტეს, რომ ნახევარ საფრანგეთი მტერს მიუღვა. ხალხი სულ ომზე ლაპარაკობდა. ხალხს მტოდებოდა თავისი უბედური მეფე, რომელიც ისე იყო შევიწროებული, რომ დაგვირგვინებაც კი ვერ მოეჭრებინა. ინგლისელები უწყალოთ ჩაგრავენ, და უსამართლოთ ართმევენ ტახტს და სამეფოს. ჩასაკვირველია, ჟანას ესმოდა ყოველივე ეს და თანა-უჭკობდა საცოდავ დოფინს (ტახტის მემკვიდრეს). ალბათ ამითი აიხსნება, რომ ყოველ ჩვენებას, რომელიც მას ევლინებოდა, სარჩულათ პოლიტიკური

აზრი უდევს და ისტორიული მომენტი გამოსკვირეს. სწორეთ ამ ნიადაგზე აღმოცენდა ის არა ჩვეულებრივი ენტუზიაზმი, რომელიც ჟანამ გამოიჩინა შემდეგში. იგი 15 წელსა იყო, როდესაც მას კვლავ მოეცლია მთავარ-ანგელოზი გაბრიელი და უთხრა: „წავლი საფრანგეთში და დაგვირგვინე დოფინი. წმიდა ეკატერინე და წმიდა მარგარიტა იქნებიან შენი მფარველი“.

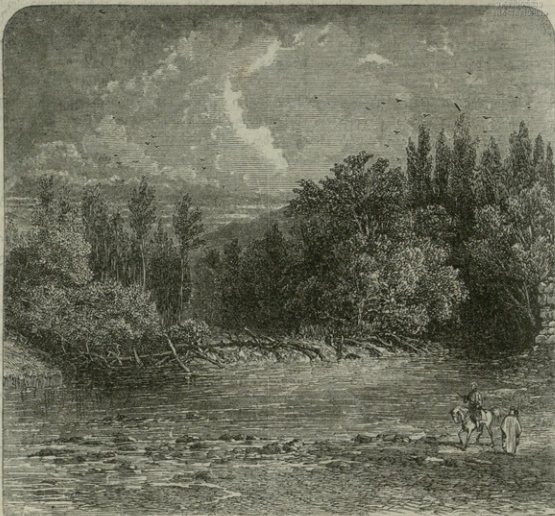
ჩვენებები გაუზშირდენ, ჟანა დარწმუნდა, რომ სწორეთ ზეცა ავალებდა მას ასეთ ძვილ საქმეს და აყვედრდა თავის თავს, რომ ასე იცინებდა. ბოლოს იგი მივიდა თავის ბიძასთან და ყოველივე გამოუცხადა. მან მოაგონა თავის ბიძას ძველი თქმულება, რომელიც ამბობდა, საფრანგეთს ქალწული დაიხსნისო და გამოუცხადა, რომ ის მხსნელი მე ვარო. თავად, დამეხმარე, ეოკულორის ქალაქის უფროსმა ჯარი მომცეს, რომ დოფინთან შეინახოთ განაკილონო. ბიძამ მიიყვანა ჟანა ქალაქის უფროსთან, მაგრამ მან სასაცილოთ აიგოა იგი და უარი უთხრა. მხოლოდ მესამეთ როცა მივიდა ჟანა, იგი დეთანხმა, რადგან თვით ხალხში გავრცელდა ხმა, რომ ჟანა ლეთისაგან იყო გამოგზავნილი. მას მისცეს რამდენიმე მეომარი და ისიც გაუღვა გზას ცხენით, კაცური ტანისამოსით. მთელი მხარე ინგლისელებს და ბურგონიის მხედრებს ეკირათ ხელში, მაგრამ ჟანამ შეიღობით მიახწია კარლოს VII რენედენციას და შეეღა შეინახა.

კარლოს VII-ემ არ იცოდა, მიეღო თუ არა აკვირველი ქალი. ბოლოს მან ჩაიცვა ისე, როგორც სხვებს ეცათ, გაერია თავის ამაღაში და უბძანა შე მოეყვანათ ჟანა. თუმცა კარლოსი თვალთ არ ენახა და არც იცოდა თუ იგი ამაღაში ერია, მაგრამ ჟანამ პირდაპირ გამოარჩია იგი და უთხრა; „მე გამოგზავნილი ვარ ლეთისაგან, რომ შენ, ნამდვილი მემკვიდრე ტახტისა, წავიყვანო ზემოში გვირგვინის საკურთხებლათ“.

ცოტა ხანს შემდეგ კარლოსი დარწმუნდა მის სიმართლეთში, მაგრამ მაინც დასამტკიცებელი საბუთი მოითხოვა. მან უპასუხა, რომ როდესაც ორღუნანს ავიღებ მაშინ დარწმუნდებიო, რადგან ღმერთს ასე სურს, რომ მხოლოდ ორღუნანში გიჩვენათ სასწაული.

ეპისკოპოსებმა და ლეთის მეტყველების დოქტორებმა გამოაცადეს ჟანა სარწმუნოებაში. ანჭეს ჰერცოგის მეუღლემ და სხვა პატივემულმა ქალებმა დამტკიცეს ჟანას უბიწოება, ეს საჭირო იყო იმის საბუთათ, რომ იგი, როგორც უმანკო ქალწული, მაშინდელი შეტყუებლობით არ შეიძლებოდა ყოფილიყო ეშმაკული.

შინონიდან ქანამ წერილით თხოვა სამღვდლოებს, ფიეროზაში წმ. ეკატერინეს საყდრის ახლო მიწაში იპოვიან ხმალოსა და გამოიგზავნეთო. დამარხული ხმალი მართლა იპოვეს იმ ადგილს ზედას უკვირდა, რომ წმინდის ღრას ქანგი მტათ ადგილათ იცლებოდა. ქანამ შემოიკრთა ეს ხმალი, ხელში დაქრა თითოი ღრამა, რომელზედაც დახატული იყო ლეთის მშობლის სახე ზე პირდაპირ შეეცა ორღენში. ინგლისელებმა ვერ გაბედეს ვზის შეკრა. ორღენის მტარებრეთ იიგი ნამდვილ ზეცის მოკიქულათ იცენათ და რწამდათ, რომ იგი თითო

ქალ. დამასკის მდინარე.

ლეთისაგან იყო გამოგზავნილი. ამას შემდეგ ქანამ კიდევ აიღო რამდენიმე სიმაგრე. მის სახელს ინგლისელები შიშით იხსენებდნენ, ფრანგები ალტაცებით. ხალხს გული მოეცა, მტერი კი სულით იცემოდა, რადგან რწამდა, რომ ქანას უსათუოთ მაგნე სულიათ უნდა ჰქონდეს კავშირიო.

საკირველი ქალი ხედავდა ხალხის გატაცებას და ცდილობდა დრო არ დაეკარგა. იგი იწვევდა კარლოსს რეიშში გვირგვინის საკურთხებლათ, მაგრამ მკონარა კარლოსი ვერა ბედავდა.

ბოლოს როგორც იყო, რამდენიმე ახალ გამოაჯებებს შემდეგ ქანამ დაითანხმა კარლოსი; კარის კაცთ შურდათ ის გაეღენა, რომელიც ქანამ მოიპოვა უკანასკნელ ქაშს და ცდილობდნენ კარლოსისთვის მასზე გული აეყრევიანებათ. მაგრამ ხალხი აღმერთებდა ლეთისაგან გამოგზავნილ ქალს და თხოულობდა მისი სიტყვის ასრულებას. 12000 კაცით კარლოსმა როგორც იყო გაბედა რეიშში წასვლა, თუმცა რამდენჯერმე დააპირა უკან დაბრუნება. მეტადრე მაშინ შეშინდა კარლოსი, რადგანც ერთმა

ქალაქმა კარები დაკეტა, რადგან შურისძიებისა ეშინოდა. მაგრამ ქანამ დააპირა იერიშით, მისელა ქალაქზე და შეშინებულმა ქალაქმა ქედი მოიხარა. 17 ივლისს 1429 წ. რეიშში მოხდა კარლოსის დაგვირგვინება იმ წესით და რიგით, როგორც მოითხოვდა ჩვეულება.

გვირგვინის კურთხვის ღრას ქანა დროშით ხელში თავს ადგა კოროლს. მთელი ევროპა განცდიფრებით უგდებდა ყურს საკირველი ქალის მოქმედებას. ამ გვართ ქანამ შეასრულა თავისი დანიშნულება, რომლისთვისაც იგი მოწოდებული იყო.

მაგრამ ქანას ბევრი მტერი გაუჩნდა თვით საფრანგეთში. სამღვდლოება და სასახლის კაცნი ყველანი მას ემტერებოდნენ. უკანასკნელთ მეტადრე ისა წყინდათ, რომ ქანას წყალობით მათ დაქარგეს თვისი წინანდელი გაეღენა. ინგლისელები ვერ ისე საფრანგეთში იყვნენ, პარისი მათ ხელში იყო. ბედფორდის ჰერცოგი, რეგენტი საფრანგეთისა, რომელიც ინგლისის ინტერესს საკირველი თავგამოღებით იცავდა, არა ცნებოდა და ომს აპირებდა. მართ

ინდოეთის ველური კამეზი.

ლოც მოაწყო თუ არა მან თავისი საქმეები კარგათ, მაშინვე მიწერა კარლოს VII წერილი, რომელშიაც შეურაცხყოფას აყენებდა მას და უძახდა უკანონო მემკვიდრეს, რომელმაც ძალათ დაიწემა ტახტი. ყოველი უბედურების ბრალს მას ადებდა. სხვათა შორის უსაყვედურებდა, გარყენილი ქალის წყალობით, რომელსაც კაცის ტანისამოსი ჩაუტეაშ, შენ ატყუებ ხალხსა და პასუხის მიმცემიც შენ იქნები. ყანა უჩნებდა კარლოსს, რომ მაშინვე დაეცემოდა პარისს, მაგრამ ვერას გახდა. ყანამ საბლში დაპირა დაბრუნება, მაგრამ არ გამოუშვეს. მერე თუმცა მიიტანეს იერიში, მაგრამ პარისი ვეღარ აიღეს, თითონ კარლოსმა არ მიიღო მონაწილეობა და ეისაც ჯარი ჩააბარა, იმინი სულ ყანას მტრები იყვნენ. ამან მეტათ შეაწუხა ყანა და მოინდომა მომასტერში მესვლა, მაგრამ არც მაშინ გაუშვეს. მის მოქმედებას მოაკლდა სიმტკიცე, რადგან კარგათ ხედავდა კარლოსის უფარვისობას და სხვების მტრობას. ჯარში დისციპლინა და წესი დაეცა. ერთ უბრალო შემთხვევასაც ჰქონდა თვისი ცული შედეგი: ერთხელ ყანამ პტულათ დაარტყა თვისი ხმალი ერთ გარყენილ დედაკაცს და ხმალი გადატყდა. ეს ის ხმალი იყო, რომელიც მიწიდან ამოათხრეინა. ყოველივე ესე მოქმედებდა როგორც ყანაზე, ისე ხალხზე და მართლაც მან დაკარგა უწინდელი გავლენა. მისმა მტრებმა განგებ გამოიყენეს ვიღაც ქალები, რომლებიც ვითომ ხედავდნენ ჩვენებს. ეს, რასაკვირველია, მხოლოდ ყანას გავლენის დასაცემათ იყო მოაწყობილი. ყანა მოშორდა უმაღურ მეფეს, წაიყვანა ცოტა ჯარი და ცოცხლ ეომებოდა მტრებსა. მაგრამ 23 მაის 1430 წ. კომანიონან ბრძოლაში იგი ტყვეთ ჩაუვარდათ ინგლისელების მომხრე ფრანგებს. ინგლისელებს, რასაკვირველია, გაუხარდათ ყანას ტყვეთ დაქურა, მაგრამ საფრანგეთის ხალხი კი მეტათ შეაწუხა ამ ამბავმა. კარლოსის კარის კაცთაც უხაროდთ, რომ თავიდან მოიშორეს ეს თავისებური მოთაბობრე მეფისა.

რეგენტმა ყოველი ღონისძიება იხმარა, რომ ყანა ინგლისელებს ჩაეარნოდა ხელში. იმან 1000 ოპრო მისცა ლექსანბურს, რომელსაც დატყვევებულნი ჰყავდა ყანა.

ბოგეს ებსკოპოსი კოშონი ყოვლათ უზნეო კაცი, რომლის სახელი შეაჩვენა ისტორიამ, დიდ მონაწილეობას იღებდა ამ საზიზლარ საქმეში. არც რეიმისი არქიეპისკოპოსმა, რომელიც უფროსი იყო კოშონის და არც თითონ კარლოს მემედემ ყურეიკი გაიბერტყეს და კრინტი არ დაძირეს უბედური ქალის საშველათ. ინგლისელებმა კარგათ იცოდნენ, რადღი და გულენა ჰქონდა ყანას სახელს მის საშო-

ბლოში და გადაწვიტეს მისი მოკვლა. 1430 წ. დეკემბერში იგი მძიმე ჯავებით შებოგეს და რუნის ერთ კოშეში ჩაადგეს. 3 იანვარს კი „ინგლისის და საფრანგეთის“ მეფის ჰენრი VI სახელით ებრძანა ბოგეს ებსკოპოსს კოშონს, გამოიძიოს საეკლესიო სამსჯავროში ღეთის მოჩუწუნება ყან დარქისა, რომელიც თავის თავს ქალწულს უწოდებს. თუ მას სასულიერო სამართალი გამართლებდა, მაშინ იგი უნდა გადაეცათ საერო სამართალში, რომელიც, რასაკვირველია, „კანონიერ“ მეფის წინააღმდეგობისთვის დასჯიდა.

მეტათ გულშეზარავს სურათის წარმოადგენს ის სამართალი, რომელშიაც უმთავრესი მონაწილეობა მიიღო სულმდაბალმა და გარყენილმა ებსკოპოსმა კოშონმა. ეს პროცესი ნამდვილი ბარბაროსული, ინკვიზიციური პროცესი იყო და, უშეძელია, საკეთილო არ იქნებოდა საცოდავი ქალისათვის.

(შემაგვი იქნება)

ინდოეთის ველური კამეჩი.

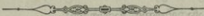

ინდოეთის ველური კამეჩი ისე, როგორც ვეფხი, ითვლება ერთ უსამშროგს და უსამშინელს მხეტათ ინდოეთის გაუტეხარი ტყეებისა. ამ საშიშარ ცხოველს სიგრძათ აქვს საყენ-ნაზე ვარი და სიმაღლე ერთ საყენამდის აღის. მისი თავი მოკლე და განიერია, ვინც ჩვენებური ზარის; ღონიერი ფეხები შედარებით მოკლეები აქვს; მის თვალებს რაღაც საშიშარი და მხეტური გამომეტეველება აჩნია; კრები ძლიერ გრძელი და მაგრები აქვს მისი ტყავი მხოლოდ ზურგზე არის დეფარული მოშეო, ანუ მისჯის ფერი ჯავართ. ველური კამეჩი დიდი მოყვარულია წყლისა და ამიტომ მხოლოდ მდინარებთან, ხეობებში და ქობიან ადგილებში ბინადრობს. იმას უყვარს წყალში წოლა ან და რბილ ბალახზე გორვა. ეს ცხოველი მეტის-მეტე შეუბოგარია, იცის საშიშარი ბღვილი. დიდი გონიერი არ არის, მაგრამ მისი თავ-შეუკაცებელი სიმაღლე გასაკაცარია. ინდოეთის საშიშარი ვეფხი, რომელიც ძალიათ არ ჩამოუყვარდება ღონს, ველური კამეჩის წინაშე ქედს იხრის, თუ იმისთანა შემთხვევა ვერ განმონახა, რომ ზურგზე დაახტეს და გაგლიჯოს.

ჩემი ნახატი წარმოგიდგენს შემდეგს: ორი ვეფხი, ფიქრობენ წყალში მშოლარე კამეჩებს.

თავზე დაეცმას. მაგრამ ამ განზრახვის ისინი ვერ შეა
სრულებდნენ, რადგანაც სამი კამეჩი უშიშრათ შეებრ-
ძოლებდა ორ ეფესს და რქებზე ჩამოიკმუნ. საზოგა-
დოთ ევლური კამეჩები, ეფესის დიდი მტრები არიან.
მოგზაური ჯონსონი მოგვითხრობს, რომ ერთხელ
ქარაიანის უკან მიმყოფ კაცს დაეცა ეფესი. მწყემსი,
რომელსაც მახლობლად კამეჩების ფარა მოუღიოდა,
მიეშველა და ეფესი დაჭრა. მაშინ უკანასკნელი მიი-
ქცა იმისაკენ გასაკლევად, მაგრამ დაინახეს თუ არა
ეს კამეჩებმა, იმავე წამში გაქაანენ ეფესისკენ და თა-
ვისი საშიშარი რქებით სულ ნაკურწ-ნაკურწათ აქციეს.

ივანე კატალირაშვილის ამბავი

(კარახელის ხაშობაზე).

III. *)

მამობა, კიდევ ვამბობ,
ყოფი დამიდევ კარგათა,
თუ არ მიიჩნევ ნაუბარს
გულის და გონის ბარგათა.
სრულ ვერ ვამბობ ივანეს,
რაც საქმე ჩაუდენია.
ცოტას კი გეტყვი: მრავალი
ტყვეობას გადურჩენია,
ქართველი კაცის მას სისხლი
მტრისთვის არ შეურჩენია,
ბერის სიკეთის მომკმედსა
თავი არ დაურჩენია.
არ უყვირია სხვებსავით —
ეს მაღლი დამითვისა,
ყოფილა ჩუმათ თავისთვის,
როგორც ევგაკის წესია.
სხვებს უთქვამთ, მტრისთვის ივანეს
რაც ცეცხლი დაუკვსია —
დღე და ღამ სოფლის დარაჯსა
ერთხელ არ დაუკენესია.
დაჩლოუნგებული მახვილი
ისევე გაულესია.
ჩა ნდობა ჰქონდის ომისა,
როგორაც ლოთსა-ლენისა;
ომის წინ ტრეკოლა მოუდის,
ტანს ურჩევს მოელა კინისა.
წესი არ იყო საფერხეთ

ცხენ-ჯორის ყოლა იმისა
ქვეითა იყის მეგლიეთ
ქორ-შეაზრდნენ მარლია —
ოლონდ მტრის ეტეფობდეს,
სხვა არა ჰქონდის დარდა,
—ან ცხენი რისთვის უნდაოდა,
ტყეში ათასი ბარდა!

IV

ერთხელ ყვარლის თავს ვეყენით
ჯართ დამდვარნი მთაზედა;
ლეკებს აეკლა კახეთი
იმით მიედევით კვალზედა.
ადგილს ვემწყუდიეთ მჭიდროსა,
ქანჩახებს შორის უგზოსა.
მოგვპარებდით ლეკები,
ფიქრსა ფიქრობდენ უღეთოსა.
დალილი-დაქანცულ გვეძინა
ნამი ნაბღებზე გვეცვროდა,
მარტო ივანეს ეფხიზლა:
ლაშქრობას ძილი რცხენოდა.
მტრის მოპარება ამ დროსა
ეგაკაცს ძალიან წყევოდა.
მანამ ჩვენ გავიშართენით,
იმას ხელთ ხმალი ჰშვეწოდა.
ლეკების სისხლი თბის ტყავზე
ქია ფრად გადაჰვეწოდა.
შვეითოთქორა მტრის ჯარი
და შეეჩერა სერზედა.
ანგელოზს ჰკვანდა ივანე,
რო დაგვეკლია ფერზედა.
ერეკლემ მაშინ ჩაუღვა
თავის ბეჭედი ხელზედა...
ჩვენც მიეშველეთ და მტერი
წინ გავიჩრკეთ ხეზედა.
ხმ-ხანჯლის ელვა-პრიალი
ჰშვეწოდა დილით მზეზედა.
დაგროვდა ლეკის თავები
უმრავლეს ქვიშა, ბზეზედა.

V

ერთხელ მოსულან ლეკები,
ის დალისტენილი ძალოები,
არხლით ტყეთ წაუყვანიათ
კაცო, ქალი და ბაღლები.
თურჲმ ერთ-ურთზე გაბმული
მოუდის ჩენი ტყეები,
პირი-ილტოსაკენ გაღვიდენ,

*) ის. „ქველი“ № 27.

გაელეს ჩაბანოს ტყეები,
 გაიგო კოტორაშილიმა,
 ცეცხლი დაენთო სახეზე.
 „არ გათრეინებთ რაჯული-ძაღლთა“
 ზედ დაეწერა კეპზე.
 გაუღდა მღვერთა მარტოკა,
 ოფლი დიოდა შუბლისა.
 იმან თავის დრო იცოდა,
 დრო ტყეების და ჩხუბისა;
 უკილოთ როდი დაიწყის
 ქნევა ხმლისა და შუბლისა.
 მისდევდა შორი-ახლოსა —
 თვალს ადევნებდა შორითა;
 ნანა, რომ ლეკის ლაშქარი
 თაქვე დაეშვა გორითა.
 ილტოზე როცა ჩავიდენ,
 შეუღდენ ლოცვა-ბანასა,
 რას მოელოდენ მღვებარსა
 და ევაჯას იმისთანასა.
 ტყეეები დაბუხულები
 წვანან წყლის პირათ ჩალასა.
 იგანე ახლოს მიუჯდა
 იმ ხელის მიმცემს ხანასა.
 ხმლით დაერია ლეკებსა,
 მისთიბდა როგორც უანასა.
 გაქლიტა ყველა და ერთიც
 აღარ გადურჩა მძევლათა.
 არ დარჩა ერთი წამლები
 ამბის დაღისტნის ველათა,
 აღარ ეღირსა არც ერთსა
 დაჯდომა თავის კერათა.
 ტყეებს დაუხსნა ხელები,
 მისცა ლეკების აბჯარი,
 თავისთვის არ გაუწირავს
 დანაც კი, გან თუ ხანჯალი.
 აბა რა გაამდღრებდა,
 გუნება ჰქონდა ამ გვარი!
 გაჰქრა თვით უღრანს ტყეშია,
 გაფრინდა, როგორც კანჯარი.
 ლანესთან ჰკუაჯ დიდ ჰქონდა,
 გული ხომ ეღდა ლომისა,
 მეტათ ლამაზათ იცოდა
 წესი და რიგი ომისა.
 მას არა ჰქონდა წესათა
 მტრისთვის მოეჭრა მარჯვენა;
 ან კი საღ დაეტეოდა,
 მას ერგებოდა რამდენა?!

„მტერს რო მოკელიდის“, იტყოდის;
 აველარა ეჯიჯენი; მრცხენია;

მკედარს რო მარჯვენა მოვაჭრა,
 რა ჰკევაში მოსახედენია.
 რა ბიჭობაა უსულოს
 ლემს კიდევ სისხლი ეადინო,
 რა გაიგება, უფლოსა
 იქნებ ამით რამ ეაწყინო...“
 ერთი შევეთხვა მას საქმე
 მინდა იმ ამბით გაცინო.

VI

შეათათვე არის, ხომ იცით,
 გაჩაღებული ზაფხული;
 მთა-ბარი ამწვანებულო,
 ეელი ყანებით შეგულნი.
 ადგა იგანე წავიდა
 და იორშია ბანაობს,
 ერთ დიდ მორეგში დაკურავს,
 ტივის ხესავით ქანაობს.
 იერის პირს დიდი ლილია
 ჩამოთრეული მთიდანა,
 შავ-ფერა ჩამონახეთქი
 მაღლის შავის კლდიდანა.
 ამოხდა, ქვეზე ჩამოჯდა,
 მარტოკა შალურის აპარა;
 შუა დღის ხანიც მოვიდა
 და ცამაც მოიკამარა.
 იქავე ტყეა, ახლა ტყე
 ხომ აღარ არის ხშირია,
 ერთი გორობა ჩამოდგამს
 ჰალას უზუჯენე ცხერიია.
 სოფლიდან ვერ მიაწევდა
 იქამდის დანაყვირია.
 კარგა შორია. ცხენისთვის
 სწორათ ერთ მუხლათ სარბენი.
 იმ ცხონებულსა „ვიამე“
 საქმე გადაჰხდა რამდენი!
 კაცს, ალბათ, არ თუ აცდებდა
 რასაც დაუწერს გამჩენი.
 ის ნიადაგა ცხონდება,
 იმ საქმეების ჩამდენი.
 თურმე იმ გორზე ლეკებიც
 მამლის ჯოგით მსხდარიყვენ,
 სადაღლოს უთვალთვალედენ
 რჩევა-თათბირზე მდგარიყვენ:
 ეინ დაეტანჯათ, ეწვალათ,
 ელხინათ იმის ბრალითა —
 და ამ დროს არ დინახეს
 კოტორაშიელი თვალითა!

ჩვენის ივანეს დაჭერა
 ერთს ლეკს აელო კისრათა.
 ტრეტელ ტყვის შესაპყრობათა
 კიდეც წასულა ფიცხათა.
 უკანით მიჰპარებია,
 დაუტაცია ხელეგბი.
 რილით აისხნას ივანემ
 მკლავს დახვეული გველები,
 „ლეკო, შენ მიჭერ?!“ ეს კი თქვა,
 ხმაღს ბეჩაეს ეინლა მისცემდა;
 ხმალიც შორს იღვა, ფარიცა,
 თუმც იქით გული მისწევდა.
 ეს ლა ილონა: წამოხტა—
 და გამოიქცა შინაო,
 ლეკი კი ზურგზე აყვრია,
 კისერში გაეცბინაო.
 კბილით ეგლიჯა კისერი
 და სისხლი ჩაედინაო.
 ცოცხალ-ცოცხალი ლეინა
 სოფელში მოგვიჩინაო,
 ზურგით რო ესხნიდით მეკობარს
 მაშინ კი გაიღიმნაო.
 რა აცინებდა ბეჩაესა:
 სისხლი კოჭამდე სდენოდა,
 რჯულ-ძაღლს ძაღლივით ეგლიჯა,
 მხარ-ბეჭზე ჩამოდენოდა;
 მაგრამ ივანეს მის კბენა
 ოღნაფეც არა ტყენოდა.
 ლეკი ცოფიან ძაღლს ჰგავდა,
 სისხლიანს კბილებს აღრქენდა
 და თვალებს გაფაციცებით
 აქეთ და იქით არბენდა.
 რა აწინებდა ბეჩაესა
 იმას არაიენ არბეცდა.
 გაოცებულნი გეოცქერდის,
 იღმიჭებოდის ცულათა,
 ის თუ ეგონა მოკვლავდით
 და გაუბერავდით გულათა.
 სწორა ნაფიქრი ხან-დახან
 კაცს აუხლებდა მრულათა!
 უფრო ივანეს უცქერდის
 თავით ფეხამდე ჰწომავედა;
 თავის თავსა და იმასა
 თითქოს თვალთა წონავდა.
 თვალებით „შემიბრალეთო“
 გვეუბნებოდა ყველასა.
 ლუნოს კი არ ავლებს, მარტოკა
 აცმატუნებდის წვერასა.
 ლეინა ჰგვანდა მაშინ ის

ხაფანგში გაბმულს მელასა.
 ივანემა სცა ნუგეში:
 „ნუ გეშინია ძმობილია,
 არ მოგკლავს კოტორაშვილი,
 ივანე ღედი-შობილია!“
 და არც რო მოჰკლის, როს მტერი
 გეივარდებოდა ხელათა,
 გულში კი მაინც შურობდა,
 ეკიდებოდა ხმელათა...
 არ გეაცემინა ლეკისთვის
 შამოგეტია მკეახეთა.
 „მოჰშორდით, თავი ანებეთ,
 აეს ფიქრს ნუ გაიძრახებთა!
 რა ქნას, თავისას ცდილობდა
 სხვა რომ არ ჰქონდა სახსარი,
 კბილები იყო მაგის ხელთ,—
 მაგის ხმალი და ხანჯალი.“
 ჩვენც გაუგონეთ... მაგრამ კი
 ბაღლები ჩხვლეტდენ ჯოხებსა
 და აფარებდენ თვალებზე
 ზოგი ქულს, ზოგი ჩოხებსა,
 მთელი ქვეყანა იქ შეკრბა
 სოფლიდან, დიდი, მცირია.
 ქალებს ივანეს საცქერლათ
 მოეღამაზათ პირია.
 შეჭფოფინებდენ ევაკასა,
 რაკი მოწონდათ გმირია!
 მაგრამ ეაქს რას ათამაშებს
 მათი დაკრული სტვირია?!..
 ევრც კი ჰხედავდა, სად იყვენ
 სხევაწით ექორა ცხვირია,
 ამ შემთხვევაში ნამდვილათ
 იყო უცოდვე მწირია.
 არ დაგიღვედა ქალთ ტრფოზას,
 ჩაღათ არ ჩაგიხედავდა;
 დიაცთ მიჰყოლსა ეაქებსა
 ძლიერ ცულს თვალზე ჰხედავდა...
 ბოლოს კი ცოლიც მოგვარეთ,
 გადაეციდეთ სოფელი:
 „უძეოთ რათ იკარგები,
 რათ ჰხლები ლეთისა მგომბელი“.
 და როგორც იქნა გაეხადეთ,
 ერთის ეაქის მშობელი.

კოლი ჰეიციადე თვითონა
როდი ჰმალედა ამასა:
„თუ არ მე, ახლა ვე ბალოლი
არ ექნებოდა მაჰასა,
ეს იყო მისი ბუნება,
იყო ამ გვარის ზნისაო,
კოტორაშვილი ივანე
ღევა მიიწინა მთისაო.

ვაჟ-ფშაკელა.

(შემდეგი იქნება)

კრიტიკული წერილმანები.

I.

ოღაშს ვიხდით მკითხველთან, რომ დღევანდელი წერილი თვით ჩვენს ლიტერატორების მიერ ჯერაცმულ და წამებულ ქართულ ენაზე დაპარაკით უნდა დაეიწყათ. იქნება ასეთ წერილში ეს ერთად უაღაგოთაც გეჭენოს, მკითხველო; ჩვენც ვეთანხმებით; მაგრამ რას იზამთ, როცა არც ერთი მწერალი ისე არ გამოსულა ჩვენში სა-მწერლო ა პარეზზე, რომ ქართულ ენასა და აეფ-ხის-ტყაოსანზე* არ დაეწყოს წერა. ვინ იტის, იქნება ქართული ენა და სახელოვანი შოთას აეფხის-ტყაოსანი* ქართული მწერლებისათვის ის წინდა ქაბა იყოს, რომელსაც აყველა ცოტათ თუ ბევრათ შეძლებული არაბი მთელ თავის სიცოცხლეში ერთხელ მაინც ინახულვებს, შეიღჯერ თავიანსა ცემს და შეიღჯერ ემთხვევა და სხე. თუნდა ესეც არ იყოს, ხომ გავგონიათ ქართული ანდაზა: „შეჩვეული ქარი მირჩენია შეუჩვეულ ლხინსაო“, რაც შეურყეველ კეშმარტებთან მიანიჩა ქართველ კაცს.*

ამას შემდეგ აბა, რა გასაკვირია, რომ ჩვენც მამათა მცენარს არ ვლალატობთ და ქართულ ენაზე დაპარაკით ეიწყებთ ჩვენს წერილს...

დღეს ყველა შეგნებული ადაპიანისთვის ცხადია, რომ ენა ისე განვითარებული, როგორც დღესა გვაქვს, თავდაპირველათ არ გაჩენილა. მეცნიერებამ დღეს საკმარისათ ნათელი მოჰქონა სხვათა შორის ენის განვითარების ისტორიასაც დიდებულია დარეინმა ჩინებულათა დაეიმტიკია, რომ ენაც იმავე ევოლუციის კანონს ექვემდებარება, როგორც სხვა ყოველისფერი. მოგზაურები დღესაც ასახლე-ბენ ისეთ ევლურ ხალხებს, რომელთა ლექსიკონიც მხოლოთ რამდენიმე სიტყვისაგან შედგება. უნდა ვი-

ფიქროთ, რომ დღევანდელი განათლებული ერების ენაც ასეთი იქნებოდა ოდესმე. მაგრამ დღეს კი ამ ერთა ენა ძირითადად განიჩნევა პირველ-ყოფილ და ევლურ ხალხთა ენებისაგან.

რას მოუხბენია, მკითხველო, ეს ცვლილება? რას შეუქმნია ის შეენიერი მუსიკალური ენა, რომელიც ასე სხვა-და სხვა ჰანგებზე გესმის და გეიტკობს სმენას?

ამაზე ვადაჭრილ პასუხს იძლევა მეცნიერება და ეს პასუხი უმეტ-ნაკლებოთ შეგვიძლია შემდეგი ანდაზით გამოთქვათ: „საჭირაება დედა ყოველი შემოკმედებისა“...

ძველათ, როცა ეროვნული კარ-ჩაცეტილობა სუფევდა, როცა არა თუ მთელი ერი თვით კერძა თემი, სოფელი და პატარა პატარა საზოგადოებებიც კი ჩინური კვლევებით იყო გარე მოცული, ენაც მართვი და თავისებური იყო. ეს იმიტომ, რომ ყოველი ერი, ან ერის რომელიმე ნაწილი განკერძოებულიათ ცხოვრებდა, თავისი ინდივიდუალური ინტერესები ჰქონდა. არც ერთი ერი არ დაუიღვედა სხვა რომელსამე ერის ცხოვრებას, ან კი რა საჭირო იყო ეს მაშინ, როცა ყველას თავის კარამიდაშოში, თავის ჰერ-ქვეშ შეეძლო ცხოვრება: ის არა თუ სხვა მებზობელი ერების ცხოვრების შესწავლას არა ცდილობდა, პირიქით, კიდევ ვიწინადა თავს არაინ და მცესო. ამიტომ ის სრულებით არ დაძებდა გზებს სხვისთან მომოსტისათვის.

რა თქმა უნდა, ამ დროს ყოველ სოფელს თავისი განსაკუთრებული ცხოვრება ჰქონდა; ყოველი სოფელი, ყოველი თემი თავისებური იარაღით იკმაყოფილებდა ყოველგვარ მოთხოვნილებას. ამ დროს ენაც, როგორც ერთი უსაჭიროესი იარაღთაგანი, თავისებური და ინდივიდუალური უნდა ყოფილიყო. მაშინდელ ენას ძლიერ ცოტა ნათესაობა ჰქონდა თავის მებზობელ ენებთან. კიდევ მეტს ვიტყვი: არა თუ სხვა ერების ენებთან, თვით ერთი რომელსამე ერის ენაც სულ სხვა-და-სხვა ნაწილებათ, სხვა-და-სხვა დიალექტებათ იყო დაყოფილი, თვით ერის გეოგრაფიულათ დანაწილების მიხედვით. ეს იქიდანაც მტკიცდება, რომ დღესაც, როცა ენა და ლიტერატურა ასე განვითარდა, ყველა ერის ენა საესვა პროვინციალიზმებითა. ასრ წლის წინეთ, საფრანგეთის დიდი რევოლუციამდე, თითონ ფრანკული ენა რამდენსამე სხვა-და-სხვა პროვინციალურ ენათ იყო დაქუცმაცებული. მაშ რა გასაკვირეფელია, რომ ვანდელ გლეხს პარისელი ფრანკული ვერ გავგო, პარისელს ვანდელი და სხვა?.. მაგრამ ვანა მართო ვანდევ? თვითონ ლიონი, ის ლიონი, რომელსაც მილტადის დიდების გვირგვინი მოხენენას არ აძლევ-

და დღით პარისს ეცილებოდა პირველობას, ძლიერ განირჩეოდა და დღესაც განირჩევა ამ მხრით. ამა, ამას შემდეგ რაღა გვეთქმის ჩვენ თანამომავლებზე: მეგრელებზე, სვანებზე და მთიულელებზე?..

დღეს ყველა ერთ ხმათ აღიარებს: მეგრული იგივე წამხდარი ქართულიაო. მაგრამ იმას კი ეცრა-ვინ გვეუბნება, თუ როგორ მოხდა ეს ასე, ჩვენის აზრით, თუ მეგრული იგივე წამხდარი ქართულია, ეს უნდა აიხსნას სათემო კარ-ჩაკეტილობით.

მაგრამ დრონი იცაღენ და სხვა და-სხვა ერთა შორის აღმართული ჩინური კედელი დაირღვა... ძველი კარ ჩაკეტილობის ალაგი ცხოვრების ახალ პირობებში დაიჭირა. საქირ. შვიქმნა სხვა-და-სხვა თემთა და ერთა შორის მუდმივი კავშირის და-შეარება. თანდათან გაიზარდა და ვაცხოველდა სხვა-და-სხვა ერთა შორის დამოკიდებულება, მიმოსვლა; გაჩნდა აღებ-მცემობა, ვაჭრობა. ეს ცვლილება მო-ახდინა კაპიტალიზტური წარმოების აღმართვებამ, ამისათვის გაიჭრა გაუფალი ტყეები, და იქ, სადაც უწინ ჩიტაც კი ვერ გადაფრინდებოდა, გაჩნდნ რკინის გზები, ტელეფონ-ტელეგრაფები, ობოთქითი მავალი გემები... აღამიანი ძალა-შეუფურათ აიყვალა კვალ-და-კვალ ცხოვრებამ; ძველათ თუ თავის სოფლის გარეთ არაფერს ხედავდა, დღეს დედა-მიწაზე-დაც აღარ ეტყვა.

ყველა ამას ის მოყვება, რომ ცხოვრება დღეს კვლავან გაერთფეროვანდა, თუ ასე შეიძლება ითქვას; დღეს ყოველ ხალხს ერთი და იგივე საზოგადოებელი აქვს; დღეს რაც ეცრაბას აწუხებს და აფიქრებს, ის აწუხებს და აფიქრებს რუსსაც, ქართველსაც, სომეხსაც... ყველასთვის ერთი და იგივე უკმეზი კითხვა წამოუყენებია ცხოვრებას: „ან შემომიერთდო და ჩემს ფერხულში ჩამოაღვი ფეხი და ან საი-ქოასკენ გაემგზავნეო“.

ა, აქ ინტრევა ბაბილონის გოდოლი. აქ უბნ-ლოდებდა ერთი ერის ენა მეორისას. ცხოვრების გაფართოვებამ დაბადა საჭიროება უწინდელი ენური ფარ-გლით შემოხაზული და მარტვი ერის გაფართოებისა. ამას გამო ერთი ერის ენასაც არ შერჩენია დღეს ძველი ქალწულებრივი სიწმინდე. ამას ყველა კარგათ ხარობს; მაგრამ არც ერთი შეგნებული აღამიანი, არც ერთი შეგნებული ნაწილი კაცობრიობისა არა უნდა ამაზე. არც ერთ დაწინაურებულ ერს, რომლის ისტორიული მსგელოლობასაც კი აზნია კულტურის ნიშნავიყო, არ გადაუქცევია ამის შესახებ უწინი ცხოვრების მიზნათ; მართალია, ენა მრავალ მცნებითა კვლევა-ძიების საგნათ არის დღეს გამხთა-რი, მაგრამ ამ კვლევას ძველი ერის აღგენა, და ცხოვრებაში შემოღება კი არ აქვს სახეში.

ენათა მცნებებმა პირიქით სულ სხვა გზას დააღვა ამ ბოლო დროს. ის, ერთი მხრით, ყოველ ღონეს ხმაობს გამოიკვილოს ერის განვითარების პირობები და მეორე მხრით, რაც შეიძლება მეორე უფრო და უფრო დაუკავშიროს ერთი ენა სეორეს. კიდევ მტერს ეიტყვიო: ის ცდელიბს ერთი მსოფლიო; საერთა-შორისო ერის შექმნას. ამიტომაც ამ ბოლო დროს ენათა მცნებებმა ცა-დღეს კიდევ შემოღება ერთი საზოგადო ერისა, მაგ.: ვოლიპიუკო, ესპერანტო და სხვა...

ჩვენ აქ არაფერს ეიტყვიო იმაზე, თუ რამდენათ ნაყოფიერი, რამდენათ სასარგებლოა მცნებების ცდა ამ მხრით; ხოლო ის კი ჭეშმარიტებათ მიგვიან-ნია, რომ იმან აიღო ცხოვრების ნამდებით ადლო...

ასეთია, მკითხველო, ცხოვრება; ამა, ერს და რას არ უცვალა ფერი მისმა ყოველის შემძლებელმა მი-მდინარეობამ? განა ტყუილათ შეტერის ერთი ჩენნი პაუტი ამ ცხოვრების სასტიკ დამარცხველ ძალას:

„ა, ცრუ სოფელი, დაუნდაბელი, შენმა კეთილი ხსად არს ფერ-უგაჯელი?“

ქვეყანაზე არაფერი არ წარმომდგარა, არაფერი არ განვითარებულა თავისი შინაგანი სურვილითა და ნებით. ყოველიფერი ნაყოფია გარეშე ძალისა, გარეშე მოთხოვნილებისა. ძველ ისტორიას რომ არ გამოეკვილო, ამა ენა არ იცის, მკითხველო, რომ თითონ ქართველი; ერს ერთი მუჭა, სკულისა და თავისუფლებისათვის წამებული ერთი, როგორ შეი-ცვალა ამ რამდენიმე ათი წლას განმავლობაში? ქართველმა დღეს უკუაგლო ის ბასრი ხმალი, რომ-ლითაც უწინ მტერს იფერებდა; უკუაგლო ძველი, ნახევრათ ეელური ცხოვრება და მოქალაქობრივ გზას დააღვა. და იქ, „სადაც ჯამდნ სმლით და ძალით ჭვდობდა ჭარტყელი, მუნ სამშადადობა მოქალაქის მართავს აწ ხელი“.

რამ მოახდინა ასეთი ცვლილება ამ ცოტა ხან-ში? რამ შექმნა ეს ორი ერთი მეორის მოწინააღ-მდევე ქართველი ტიპი? რამ შეცვალა უწინდელი მე-ომარი დევ-გმირი დღევანდელ მრეწველათ, ვაჭრათ და სხვ?.. ამაზე ერთათ ერთ გადაჭრილ პასუხს იძლევა ჩენნი ისტორია: გეონომიური პირობების შეცვლა.

თუ უწინ ქართველი მტერს იფერებდა, მაშინ ამას თხოვდა ცხოვრების პირობები. თუ არა ხმლით, ისე მტერს ვერ მოიგერებდი, ვინც უნდა უყოფილიყა-ვი... მაგრამ დღეს სულ სხვა ქარმა დახვერა და ხმლის ალაგი მოქალაქებრივმა ცხოვრებამ დაიჭირა.

რა თქმა უნდა, რომ ენაც იერ აცდებოდა ამ საერთო ევოლიუციის კანონს; მაგრამ ჩენნი წმინდა ქართულისა და პატრიარქალური-იდილიური ცხოვრე-

ბის ერთგულ დარაჯებს ვერ გაუგვიათ ეს გარემოება; ისინი ზალაც შეგარდნა ძალით ხსნიან იმას, რომ „რუსთაველის ენა“ დღეს ის არ არის, რაც რუსთაველის დროს იყო... ამ ენის შეცვლას ისინი მხოლოდ ახალ-თაობას აზრალბენ და სამართლიანათ თუ უსამართლოთ გოდებენ: ჩვენი ახალი თაობა გადაგარებნის გზას დაადგა, ქართულ განათლებას არ იღებს, ქართულ ენას რივიანათ არ სწავლობს. მეორემოდდა-ათე წლებიდან დაწყებული დღემდე ის შექმნილი იმათ მსჯელობის და კამათის საგანთ; ამისთვის შეულოვეიათ თავიანთი ძალ-ღონე. ერთი თავი-ბა ჩვენში მეორეს ამტყუნებს ენის „გარყენას და წაბოლწვას“, მეორე მისამის და სხვა.. დიდი ხანია მას შეაღებ, რაც ერთი ჩვენი ნიჭიერი პოეტი, ოლიმპის მთის მწვერვალიდან თავისებური ზე-აღმტკიცე ძალით აქენესებდა ჩანვს და ზედ ნაღელიანათ ამოტეებდა.

„რა ენა წახვს, ერც ღაგვს,
წაგვსო ჩიჩქი ტახსას წინდასა...“

ეს სიტყვები თითქმის დღესაც ქემშარტებით არის მიჩნეული ჩვენ ლიტერატურაში და იქნება ეს იყოს მიზეზი, რომ ყველა ჩვენს მწერალს ენაზე წერით მოუწოდებდა თავის გამოჩენა.

ყარაბი.

რედაქციამ მიიღო შემდეგი გამოცემანი:

- 1) სამი მსხვერპლი, დრამა 5 მოქმედებით და 6 სურათით, თხზულება დ. ჯავახიშვილისა, გვ. 134; ფასი 25 კ.
- 2) Русско-Грузинский Словарь по Астрономии, Зоологии, Минералогии и разн. терминов технических слов. Сост. Кошт. Дмит. Впшани. Тифლის. Цына 50 კ.
- 3) უმანკო მსხვერპლი, მოთხრობა იასე რაჭველისა, ახალ-სენაკი. გვ. 23, ფ. ერთი შაური.
- 4) ცხოვრება ფილოარეტისა, თარგმანი მ. შარაძისა, მეორე გამ. შარაძისა და ამხანაგობისა. გვ. 31, ფასი ერთი შაური.
- 5) ცხოვრება მარიამ ეგვიპტელისა, თარგმანი მ. შარაძისა, მეორე გამოცემა იმავე ამხანაგობისა, გვ. 17, ფ. ერთი შაური.

* *

ქანო. რედაქტორო. გამკეობა სურამის უფასო სამკითხველოსი უმორჩილესათ გთხოვთ, ნება მომცეთ მალოდო გამოცუცხლათ თქვენი პატრუცხული ჟურნალი „კვილის“ საშუალებით შემდეგ პირთ, რომელნიც წიგნებით, ფულით და საქმით დაეხმარენ აღნიშნულ სამკითხველოს.

თავადმა წაქართია ხიღრბეგიშვილმა შემოწირა სრული თხზულებანი მაინრიდისა შეენიერი ყდებით, მიხვილ ნიკურამემ—14 ცალი ქართული სახლობო ტ საყმაწვილო წიგნები, ბ. იუზბაშოვმა—რამდენიმე რუსული წიგნი, აქაურ სასამართლოს მდივანმა რას-

ტომ ჩიკვიძემ შეგაროვა და გადმოგვცა 36 მ. 60 კაპ., დავით ლოლაძე თბილისში ჩავიდა თავისი ხარჯით და სამკითხველოს ფულით იყიდა საქირა ნიგუთები.

იოსებ მესხი.

* *

ქანო რედაქტორო. განვიძახებთ ამა წლის 1 თბათვიდან დავარსოთ ს. აღში სახლობო ბიბლიოთეკა. ამ საქმისათვის ჩვენ უკვე მივღებთ ბ. პ. ი. როსტრამაშვილისაგან 18 ცალი წიგნი, თვისივე გამოცემანი, რაზედაც უგულოთადეს მადლობას ვუძღვნით პატივცემულ გამომცემელს.

იმედ ვაქვს, რომ ჩვენი საზოგადოება გულყოფათ არ შენდავს ამ საქმეს და აღმოგვიჩენს შეწყობას: ფულით და წიგნებით.

ვიმედოვნებთ აგრეთვე, რომ არც ჩვენი რედაქციები და წიგნების გამომცემლი ამხანაგობანი დი-შორებენ თავიანთს წვლილს და მოგაწოდებენ: პირველით ჟურნალ-გაზეთებს და მეორეთი წიგნებს. შემოწირულობა მიიღება ამ აღმართი: ВЪ М. Сурхши. Али. Учителью Альсейко Школы Александру Цицагашвили.

* *

საკომერციო პურსები

ქალებისა და ვაგებისათვის

(წელა მეთოსმეტე)

კურსების დანიშნულებად ის არის, რომ სვეცა-ლური საკომერციო განათლება შესძინოს მსურველთ. როგორც ქალებს, ისე ვაგებს და მოამზაოს ვარჯიშობის შემწეობით ანგარიშის დახელოვნებით მკოდნენი.

სწავლის გათავებას შემდეგ ატესტატები ეძლევათ. 1896—97 სამოსწავლო წელს შემდეგი საგნები იქნება სასწავლებელი: 1) საკომერციო გეოგრაფია, 2) საკომერციო არითმეტეკა, 3) ზუსტალტრის მატრიცი, ორეცეც და საბანკო, 4) არითმეტეკა სახანაგობო წიგნებით, 5) საკომერციო მიწურ-მოწერა, 6) საკომერციო და სათამაშეკო წესებანი, 7) მსწრაფლო-წერა და წესკარული და შრობანი (исправление дурного почерка).

სწავლა დაიწყება 16 სექტემბრიდან. ახლათ შემოსვლელთა მიღება დაიწყება 2 სექტემბრიდან. ყოველ დღე დილის 10 საათიდან თერთმეტამდე და საღამოს 4 საათიდან 8 საათამდე, კურსების სადგომში. სასხლ ალექსანდრე ფრადონოვისა № 9, სურბაქო-სა და ნავოზნის ქუჩაზე; აფთაქისის პირდაპირ.

პროგრამები და წესები კურსებისა უსსეადლო შეიძლება მიიღოს მსურველმა კურსების სადგომში და მძათა წოვიანოვების საბანკო კანტორაში, სთონის ქუჩაზე.

ვინც ქალაქს გარეშე ცხოვრებს, შეუძლება წერილით მიმართოს კურსების დამაარსებელს მ. მ. ნუგეაანს, ტფილიში.

ნ თ შ ო.

(მოთხრობა)

(დასასრულად *)

XVII.

სოსანა რუსეთშიაც საუკეთესო მოსწავლეთ ითვლებოდა, იმისმა გამჭირებამა გონებამ და დაუღალავმა შრომამ იქაც დაწინაურეს ეს ახალგაზდა. ეს კი იყო, ძალიან ბევრს ჯაფაობდა, რად გან ცხოვრებას იცნობდა, კარგათ ესმოდა, რომ შემდგომში არ ექნებოდა იმდენი შეძლება და თამ ვისუფალი დრო ისე მთლან მიეცემოდა სწავლას, რომ გორც ახლა შეეძლო. ახლა რა ჰქონდა სხვა საზრუნველი? არაფერი, სრულებით არაფერი! ხარბათ დეწაფა ცოდნას. გარდა ამისა ამ შრომაში აღჩნობდა ნაღველს, რომელიც შემოსწოლოდა იმას მას აქეთ, რაც თავის ქვეყნიდან გასულიყო და ყველავერ შრომბურს მოშორებოდა. ერთი მხრით შრომამ, მეორე მხრით ჰერის სისასტიკემ და შეუწყვეტობამ უღვდო იმოქმედეს იმას ჯანთელაზაზე.

შესარულა სწავლა. გაგზავნეს დასავლეთ რუსეთში. მართალია, გვირავიან ადვილი მაცეს, მაგრამ იქაურმა სინოტიემ დაზარალებული ადამიანი უფრო დაძაბუნა. იქნება ამ სიბთელის დაკარგვაზე იმის ხასიათსაც ჰქონდა გველენა: ძალიან გულჩათხრობილი კაცი დადგა, თავის ცხოვრებას ოთხეულელ შეატარებდა, თავის პირდაპირი მოვალეობისა და წიკნის კითხვის მეტრ იმას არაფერი ახალისებდა. მას შემდეგ, რაც ნუშოს გათარების ამბები გაგო, კიდევ უფრო დანაღვლიანდა. სხვებს რომ იმის გრძნობა ემაწილურა და უხანა გატაცება ეგონათ, თითონ დიდთ მიიჩნდა ეს გრძნობა, თითონ იცოდა რომ ეს ნამდვილი ისარია სიყვარულისა, რომელიც მარტო ერთხელ დავსობა გულს, რჩეულ გულს და უქურნებელთ დაკვირებს მას. იმედითა ჰქონდა, რომ ბელ არ უტყუებდა. აღრადკავე ეს იმედი იყო იმისთვის ცხოვრების გზის მანათლებელი სხივი, ნუშო ამხარულვდა, აწინეებდა, ანუკვებდა ასულდებულვდა იმას. ჩათუქა, რაცა გაიგო რა აღვი-

ლათ გაცვალეს ის სხვაზე. მას აქეთ იმის გული აღარ ამღვრებულა, სიყვარული აღარ უვცრობია, იქნება იმისთვის, რომ ნამდვილი სიყვარული ვერ გამეორდება, გული ველარ დაიტვეს მეორე იმისთანა გრძნობას, ან იქნება იმისთვის, რომ ახალგაზდა საზოგადოებაში იშვიათთ ვადიოდა, თითქმის არავის იცნობდა და ვერ შეხვდა ისეთ ქალს, რომელიც კვესათ მოზდამოდა იმის გაქვავებულ გულს და სიყვარული ნაბერსკლებით გაეშუქებია, გაეწიწინებია, გაეთბო, ავითო ის.

მთავრობა აფასებდა სოსანას ნაყოფიერ შრომას და რაცა დარწმუნდა, როგორა ენებდა იმას უცხოობა და უცხო ჰავა, უსმინა თხოვნა, თბილისში ვადმოიყვანა. შემოდგომა მიწურული იყო, რაცა სოსანა ჩამოვიდა ქალაქში და დაბინავდა. დიდი დალაგება კი არ დაჭირებია: მთელი იმისი ავლა-დიდება წინგებისაგან შედგებოდა; ეს საუზრე კი, ლეთის წინაშე, ბეგრი შეეკრიბა. დაბინავდა თუ არა, გარეთოუბნისაკენ გაეშურა: თავის ნაცნობების ნახვა მოწყურებოდა, თანაც უნდოდა ნუშოს ამბის გაგება.

უმთავრო ლამე იყო. წვიმდა. ბნელოდა. ქუჩის ფარნები მარტო იმდენათა ბეჭუტადენ, რომ შეიძლება იმათი მიგენება. ტალახი კოკამდინ წედებოდა. ცალხელაანთ მართას კარები ჩაეკეტა, მიჯდომოდა პაწაწინა ღამპარს და წინდასა ქსოვდა. ცოდა. თუნუქის ძველ ლუმელში ნახშირი ჩანელებულიყო, დედაკაც შალის-ძველა წამოგსხა მხრებზე, თავზე ხილბანდა გადაეჭირა, ჰალარა კაეგბი გამოსწეოდა.

— სტუმარი არ გინდათ? შემოვიყვან ხმა.
მართამ თითქო კიდევ იცნო კაცის ხმა, ვერც ნამდვილათ მოიგონა.

— სტუმარი ლეთისა. ვინა ხარ?
— მე ვარ, სოსანა ვარ!

მართა მინც ვერ ჩაეარდა გონებაში.

— ახა მღვრთო! ვინ იქნება ამ დროს? ჩაილაპარაკა ღვდაკაცმა და წამოვიდა.

კარი რომ გააღო, შემკრთალივით შედგა. სოსანამ გაუღიმა ღვდაკაცს და აკოცა. მართამ სიხარულით ტირილი დაიწყო. გვეენას გამოღვიძებოდა, გაეგო სოსანას მოსვლა და შევიდა მართასას. გათგეს სხვა მეზობლებმაც. გაიშო ოთახი. ისე ეგებებოდენ ამ კაცს, თითქო ძმა ან შეილი მოსვლიათა. აღარ გაუშვეს ეახშათ. ეიკაც რა ჰქონდა, მოიტანეს.

*) იხ. „კვდა“ № 27.

გეგნად ქანარის ნახევარი შემოიტანა. არიფანასავით გამოვიდა. წარიყი მოიტანეს საიდნაღაც, ბუხარი გაამხიარულეს. არც ზურნა იყო, არც სიმღერა, არც სმა, არც რჩეული საქმელები, მხიარულება კი დიდი იყო. შეკუთრებდნენ უბნის შვილს და უხაროდით, სასახლოთ მიჰმდნენ. ის-ღა აღონებდათ, რომ ეს ახალგაზრდა უწინდელათ კინკლილივით აღარ იყო. ბოლოს ესეც დაიკუთვნეს, როცა ყმაწვილმა დაწამა. მანა, გზამ გამოსახა, ყველაფერი მოიგონეს, არც ახალი, არც ძველი არ გაუშვეს. ერთი უყვირდა სოსანას: ნუშოზე კრინტი არაივინ დაძრა, იმას კი სწორით იმ ქალის ამის გაგება წყურთა. ბოლოს ვეღარ მოითმინა და იკითხა:

— მაგდა როგორ-ღა ცხოვრობს? ხომ შვილი-ბით არის?

— მაგდამ შენი ჭირი წაიღო, შვილი! მიუგო მართამ.

— აქამდინ არ გაგიგია ეგ?! გაიკვირებ გეგენამ.

— ეინ მეტყოდა? საწყალი! ნუ... ნუშო როგორ-ღა არის?

ნუშოს ხსენებაზე ყველამ ერთმანეთს შეხედეს: იცოდნენ, ყმაწვილს უყვარდა ის ქალი და ემძიებოდნენ ნამდილის თქმა: წყურებო.

— ნუშო, შვილო, აქა ცხოვრობს, თავის დედისეულ სანაშო; კმრის სიკვდილს შემდეგ გადმოვიდა. ახლა ცოტა შეუძლოთ არის, უპასუხა მართამ.

— როგორ? ვანა ჯაგუ აღარ არის?

— შენი ჭირი წაიღო.

— ჯაგრმა, აურია კვალი და თან გადიტანა, ჩაურთო გეგენამ.

— ჯაგრმა კი არა! შეუტია სოფელლიანთ ეკამ.

— ნუშო რადათ არის აეთ? მართო ცხოვრობს?

— ჰო, მართოა. რაღაც შეუძლებლობს; არ კი ვიცი სწორით, არ შევესულეარ, მიუგო მართამ. სოსანა დაღონდა.

— აეთ არის, მართოა, არ შეეხენდნით! ეს თქვენ არა გავით, რაღასაც მიმაღეთ, თქვა სოსანამ და თვლი გადააელო ყველას.

— გაყვეთ გატეხილია ჯობია, თქვა ეკამ, გატეხილს გეტყვი, რადვან ჩამოვარდა ლაპარაკი. ის

ქალი მეზობლობის ღირსი არ არის: სანამ ბედში იყო, არა გეკადრულობდა, აბუხათ გვიგდებდა; მტრე უბნის სახელი შეარქვინა და უხანაძე პირი შექცია იმას. და უხანაძე სოსანას ყველაფერი დაწერილობით. რაც ეკას ავიწყებოდა, სხვები უმატებდნენ.

ყმაწვილი-კაცი აღელვებული უკდებდა ყურს ათსანაირი გრძობება უზვირთდებოდნენ და ეფუძნებოდნენ. სახეზე ხან განუხარებელი სიბრალული და მწუხარება ატეხებოდა, ხან ზიზღი და სიძულელი ეწყებოდა; ხან ღმობიერების ცრემლით თვალის გუკა ევსებოდა, ხან ბოროტება და სიმაკრე გაუულებდნენ და უშრობდნენ თვალის ნაშ. ბოლოს ათსანაირმა გრძობებმა და ფიქრებმა მთლათ დაიშინა, გამოუკრეველ მდგომარეობაში ჩააგდეს. თავს ვერ მოგებოდა, ვერ გამოკრეველოყო, რომელსაჲმ ახრის ან გრძობას ვერ დადგომდა, მხოლოდ უსახლერო, აუტანელი სევდა ჰტებოდა.

— არა, ღეთის წინაშე, სულ უპატრონოთ კი არ დაგეტოვებია აეთაყოფო, მსუღრავი თათულა ყარაულობს, უთხრა მართამ.

— მსუღრავი თათულა... პატრონობისას რანაირათ ეწინოდა ნუშოს მსუღრავი თათელასი! ჩაილაპარაკა უფრო თავისთვის სოსანამ.

დაიწყეს სხვა საგნებზე ლაპარაკი, მაგრამ სოსანა გუნებაზე ევლარ მიიყვანეს. დაღონდნენ თითონაც. სუფრიდან სიმახარულის ანგელოზი ავირინდა დაიშალენ.

წამოვიდა სოსანა და გონებაში სულ ნაამბობს იმეორებდა, გაგონილს აკვირებოდა. იმისი აზრი, იმისი გული, მთლათ იმისი არსება ზიზღით უარყოფდა მიეთვისებია ნუშოსათვის ის ზნეობით და ქვეითება, რომელიც უამბეს გუშინ.

— ნუშო, ანგელოზი ნუშო და ასეთი სისაბუღე! ჩემი უხანაძე ნუშო და გარყენილობა! არასოდეს!.. მაშ ტრანან სულ მართლს ამბობენ, ისინი ტუეის არ იტყვიან. მაშ? — უქრობდა სოსანა და იტანჯებოდა. ვერ წარმოედგინა სატრფო ნათელ-შეუბოსელი, ვერ წამოედგინა ვარსკვლავი სხვი-კლებული. იმის გონებაში არ არსებათ გადასატრფო: ერთი ის უხანაძე, გულის-წარმტაკი ანგელოზი, რომელსაც სიყმაწვილითვე თაყვანსაცემდის, მეორე — ძამიაშვილიანთ ნუშო უბნისაგან ღრის-

დასავაძობი. მაგრამ ჩანაჩრათ ტკიოდა გული ამ ძა-
ნაშვილიანთ ნუშოსთვის!

მეორე დღეს თითქმის საღამოს რვა საათი იყო, როცა სოსანა ჩავიდა მართასთან და თხოვა ნუშოს-
თან წაეყვანა. წაიღებინ. ოთახში საშინელი სუნი იღ-
ვა. ლამაზი ძლივს-ღა ბუტუტავდა, შუშა შემჭვრეტ-
ლულიყო. სახლის ბანი წამზდარაყო, ადგილ-ადგილ
წეთავდა და მიწურა იატაკი ატალახებულებოყო. ავათ-
მყოფი ჭუჭყიან ლოგინში იწვა. თვალბო დაებუჭა,
ტურები სიციხისაგან შავთ შესწოდა, თმა აწწოდა,
მიწაბრდა, უსწორ-მასწორათ ეყარა; სახე აჭარხ-
ლებოდა; თეთრ ყელზე გამწარალი ოფლი ლაქებით
დანიწოდა; დაგებულელ ფეხებში ჭუჭყი ჩაქდო-
შოდა. თათელა ბუნართან იჯდა, თავი კედელზე მი-
ედლა და ეძინა. ბუნარში ჩაწყობილ ღერებს თავები
წასწოდათ, ცუცხლი მიმქრალიყო.

მართა შეჰყვა ყმაწვილკაცს და ავათმყოფი
ასე უხატრონათ რომ ნახა, შერცხვა; თათელა შე-
ტყვიტ ჯაღლიდა. სოსანამ დანიხა სანატრელი სახე ამ
მდგომარეობაში და ალაგობრივ გაქავდა. უნდადა
დაკონებოდა ძვირფას ავათმყოფს, ცრემლით დაელ-
ტო იმისი სიციხით აგზნებული მყვრი, ადგილიდან
კი ევრ იძროდა; უნდა ყველა საშუალება ერთ დროს
ეხმარა იმის საშველათ, ევრაფერი კი ევრ მოეფიქ-
რებოდა; უნდა ეთქვა რამე იქ მყოფებისათვის, დაესაქ-
მებოდა, მხას კი ევრ იღებდა, ენა არ ემორჩილე-
ბოდა.

სწულმა იგრძნო ადამიანების მიახლოება, გა-
იბძოლა, გამწარალი ტურები აატოკა, საცოდავით
დაიგმინა და წყალი ახსენა. სოსანა ახლა მოეგო
გონებას:

— წყალი! წყალს თხოვლობს.

მონახეს ლიტრა, გარეცხეს ჭუჭყიანი ჭიქა, ახა-
ლი წყალი შემოიტანეს. სოსანამ მარცხენა მკლავით
თავი აუწო ავათმყოფს და წყალი მიაწოდა. ქალმა
ხარბათ ჩანთქა მაგრილობელი სასმელო, ერთი ამო-
იგმინა, გაალო თვალები და დააშტერდა ახალგაზდას.
ავათმყოფის მიმქრალ თვალებში აზრი გამოკრთა;
ისე მიულუა თვალები, ამოიკენესა:

— მთარელო ანგელოზო, დამიშრიტე ცუცხ-
ლი.. თავი დედა, დედა, თავი!

— აბა, თუ ჩემი ბათრი გაქვს, ყური უგდებ,
ქვიმთან წაეალ, მიუბრუნდა ყმაწვილიკაცი მართას.

— შენ რომ არ წახვიდე, მე რას ვაკეთებ? ახ-
ლავე მოვიყვან ექიმს, უთხრა გეგენამ, რომელიც
ფხვდავებ მოკალოდა სოსანას.

მოვიდა ექიმი. ახლა ავათმყოფი აღარა ვაგდა
ისე უხატრონოს: თმა გადაეცარცხნათ, თეთრერლი
გამოეცვლათ; ცუცხლო აერთათ, ლამაზა გაესულუ-
თაფბით, აეშუქებოთ, უწმინდურება გაეტანათ. ექიმ-
მა გულ-დინჯათ გაშინჯა ავათმყოფი და გადაწვე-
ტილი უთხრა:

— ცოტა დაგვიბებულება. ფილტვების ანთება
აქვს. სიციხისაგან არის მიზინარებული. ახალგაზდა,
მაგარი აგებულობისა და იქნება მორჩეს.

— მომღელი დედაკაცი უნდა დავიჭიროთ. რა-
საც ითხოვს, მიეცემ, ოღონდ სანდო იყოს, ერთ-
გულათ ეხოუროს. მე თითონ არ მოეშორდები რამ-
დენათაც კი დრო მომიცემს, თქვა სოსანამ.

— შენ კი ვაინხარე! რა მომღელი დედაკაცი
გვინდა: აი, ამაღამ მე ვყარაულობ, მიუგო მართამ.

— ხვალ-ღამ მე! წამოიძახა ეკამ.

— მერე მე უგდებ ყურს, თქვა სხვამ.

გარეთუბნებმა თავისებურათ ვაინაწილეს
შრომა. სოსანა იქ დარჩა, რომ ნამდვილ აესრულებ-
ბია ექიმის დარიგება. ღამე ძალიან შემძინდა მღე-
ბიარე, ბორცვა დაიწყო. სოსანა გამოუცვლელი იყო
ამისთანებში და შემინდა; არ იცოდა რომ ავათმო-
ფი ღამე უფრო შემძინდება, იქნება იმისთვის, რომ
აკლდება მზის სხივების მაცოცხლებელი ზე-გაგლეწა.
თუ იღიებდა ავათმყოფი—თვალებს რეტათ აყო-
ლებდა, თუ მიეძინებოდა—ბოდავდა. სოსანა სულ-
განაბული უგდებდა ყურს ქალის სუნთქვას, ესმოდა
ნაწყვეტ-ნაწყვეტათ:

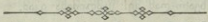
— ოო! თავი, დედა!.. რათ მიჭირებ თავზე
ცხელ რკინას?.. უნდა წახვიდე, თავი უნდა დამანე-
ბო?.. ჯავუ, ყინული!.. ამირალოვის მალაზიაში... რა
ლამაზია! ვიყიდი!.. მობძანდით!.. აი კოწია! როდის
მოვკალი?.. თუნდა სოსანასა ჰკითხეთ... მიშველეთ!
რუხიკო მოდის, ანგელოზი უნდა მოკლას... არ შე-
იძლება!.. რას ირტყენან?..

ქალი მძიმეთ იყო ავათ. სულთამხუთავი მო-
ღენოდა და ცდილობდა მოეტაკა ნორჩი სიცოცხ-
ლე, მაგრამ სიცოცხლეს ემძიმებოდა მოსპობა, არ-
სნებას არ უნდადა გამქრალიყო, არაჩაობის უფსკრულ-
ში ჩანთქმულიყო. სიცოცხლე ებრძოდა სიკვდილს

და ამ ბრძოლაში იმას ხელოვნურად შევლოდა ექიმი, თავ-გამოდებით ეხმარნობდენ მოამლეღები. ექიმი ღეთის კაცი გამოადგა: ერთხელ თუ სასყიდელს იღებდა, ბევრჯერ უსასყიდლოთ მოდიოდა, ავით-მყოფობას კვლავი ჩადგომიყო, არ ეიცი იმისთვის რომ სენს თავის საკუთარ მტრათა რაცხდა და სამარცხენოთ მიიჩნდა ზურგი შეეკცია მისული მტრისათვის, თუ დანაღვლიანებული თვალები ახალგაზდა სოსანასი და თავ-გამოდებული შრომა ამ საწყალი ხალხისა ზიზღადედენ და ამხნეებდენ იმას.

სოსანა კი ძლიერ ნაღვლიანათ იყო. დავიწყებოდა ნუშოს წინანდელი ცხოვრება, დავიწყებოდა ყველაფერი, რაც საგმობი ჩადინა იმას და ეს ქალი ახლაც ისევე ძვირფასი იყო იმისთვის, როგორც მაშინ, იმ ნეტარ ღამეს, როცა კოკნა მოსტაცა საუკუნო ტრფილებს ნიშნათ.

გ. პარნოვი.

შეძღომის ბავშვობა: „ქველს“ № 25-ში საქველ-სოქმედო საქმე არის-შა დაბეჭდილი მის. ჩხატარაშვილი, უნდა იყოს: მის. ჩხატარაშვილი. დაბეჭდილია ქ. პატრიარქისკენ, უნდა იყოს: ქ. პეტროვი-სკში. დაბეჭდილია: ნიკ. კანზოპელომ, უნდა იყოს: კონზოპელომ. დაბეჭდილია: გიორ. კოლოშვილმა, უნდა იყოს: გიორ. კოლოშვილმა, დაბეჭდილია: მიკ. თოიძემ, უნდა იყოს: მაკა თოიძისამ. დაბეჭდილია: დავ. მანჯიგალაზე, უნდა იყოს: დავ. მანჯიგალაძემ. დაბეჭდილია: კოს. ვარდანაშვილმა, უნდა იყოს: კონო ვარდანაიანცმა. დაბეჭდილია: ნესტორ კორძიაძემ, უნდა იყოს: ნესტ. კუჭავამ.

რედაქტორ-გამომგებელი ან. თ.-წერეთლისა.

ტიბლისი ექიმი

ვ. ი. ტიჭინაძე

20 ივნისიდან მიიღებს ავითმყოფებს ახალ სადგომში. ნიკოლოზის ქუჩა, ე. საგინაშვილის სახლი, № 21, სადაც „ივერიის“ რედაქციაა.

ივანე როსტომეშვილის გამოცხადება

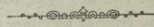
1896 წელს.

1896 წლის განმავლობაში გამოვა 18 ახალი პტ. თული წიგნი და 1 ალბომი — „მართალია ტომნი“ (გუჯინსკია племена) ასზე მეტი სურათით და მოკლე აღწერით.

უასი მთელი გამოცემისა: წლით—1 მანკო, ნასკვარი წლით—2 მანკით. ალბომი გვეზეგება მსოფლიო წლიურ სელის-მომწერლებს.

ფული უნდა გამოავსანოს: Тифлиς. Давл. ქ. № 6, Ивану Павловичу Ростому.

10-4

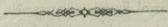

ახალი წიგნები იაკობ როსტომეშვილისა

მოსავლის მცველნი, ანუ სასარგებლო ცხოველები და ფრინველები, აპროსს აღწერას თხოველს ცხოველისას, ოც-და-ნუთი სურათით. იყდება დამკვეთელთა წიგნს მალაზიკში: თბილ-სში წერა-კითხვის საზოგადოების მაღაზიაში, ქუთაისში ტილიას, ზეორელის და ჰეუნეშვილის მაღაზიებში; ახალ-სენაში, ოზურგეთს და ბათუმში თაყაოთქილიას მაღაზიებში, ფასი ყველგან ერთი ახაზი.

Разборъ учебныхъ рукодствъ по русскому языку: Родного Слова Ушинскаго, Русской Рѣчи Вольера, Курса Русскаго языка Левитскаго, Русской Рѣчи Чернышевскаго, ახს გარდა წიგნში მოთავსებულთა კიდევ ორი სხვა წერილი, Устный планъ Породческой школы и Курсъ начальной Кавказской школы, იყდება იქვე, — ფასი ათი შური. —

(6-2)

დაიბეჭდა და იყიდება

წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების გამოცემბ

№ 27

ოქროს მოქვარულაბი

მოქონებობა კომოკესი

გაღმომებული

ივანე წიგნების მიერ

უასი 15 კაპიტალიზაცია (10-4)